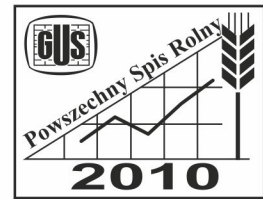

URZĄD STATYSTYCZNY W BIAŁYMSTOKU

Raport z wyników województwa podlaskiego

Powszechny
Spis Rolny
2010

BIAŁYSTOK 2011

WYDAWCA

Urząd Statystyczny w Białymstoku

DYREKTOR

Ewa Kamińska-Gawryluk

OPRACOWANIE PUBLIKACJI

Cecylia Jurkiewicz, Aldona Nagórka, Katarzyna Rozwadowska, Krystyna Skardzińska,
Dorota Wyszowska – Podlaski Ośrodek Badań Regionalnych

REDAKCJA TECHNICZNA, SKŁAD, KOREKTA I WYKRESY

Monika Skłodowska, Anna Szeszko, Dorota Źochowska – Wydział Opracowań Statystycznych

PROJEKT OKŁADKI

Lidia Motrenko-Makuch – Zakład Wydawnictw Statystycznych

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła

ISBN 978-83-89643-04-9

Publikacja dostępna na CD oraz w Internecie – www.stat.gov.pl/urzedz/bialystok

Druk: Wydział Poligraficzny Urzędu Statystycznego w Olsztynie
10-950 Olsztyn, ul. Kościuszki 78/82

Nakład 90 egz.
Cena 15,00 zł

PRZEDMOWA

Urząd Statystyczny w Białymstoku przekazuje Państwu opracowanie z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010 (PSR 2010) dotyczącymi województwa podlaskiego.

PSR 2010 był pierwszym spisem przeprowadzonym po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej oraz pierwszym badaniem powszechnym zrealizowanym tylko na formularzu elektronicznym, z wykorzystaniem w szerokim zakresie źródeł administracyjnych. Oprócz wywiadów przeprowadzanych przez rachmistrzów spisowych przy pomocy urządzeń typu hand-held (metoda CAPI), w spisie zastosowano dwie nowe metody zbierania danych: wywiady telefoniczne wspomagane przez program komputerowy (metoda CATI) oraz samospis internetowy (metoda CAII).

Niniejsza publikacja została przygotowana w formie raportu i prezentuje wstępne wyniki spisu z 2010 r. dotyczące: gospodarstw rolnych, użytkowania gruntów, powierzchni zasiewów, pogłowia zwierząt gospodarskich oraz pracujących w gospodarstwach rolnych na poziomie województwa. Przedstawiono je na tle danych uzyskanych w Powszechnym Spisie Rolnym 2002.

Jest to pierwsze opracowanie Urzędu Statystycznego w Białymstoku zawierające podstawowe informacje zebrane podczas ostatniego spisu rolnego. Wydanie kolejnego zatytułowanego „Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie podlaskim” planowane jest w przyszłym roku. Zostanie w nim zamieszczony szerszy zakres danych, które będą przedstawione również w przekroju terytorialnym.

Wszystkie publikacje pospisowe zostaną udostępnione w formie elektronicznej na stronie internetowej GUS (www.stat.gov.pl). Zachęcam do jej odwiedzania.

Składam serdeczne podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do sprawnego zorganizowania i nowatorskiego przeprowadzenia Powszechnego Spisu Rolnego 2010 na terenie województwa podlaskiego.

*Zastępca Wojewódzkiego Komisarza Spisowego
Dyrektor Urzędu Statystycznego*

Ewa Kamińska-Gawryluk

Białystok, październik 2011 r.

SPIS TREŚCI

	Tabl.	Str.
PRZEDMOWA	x	3
WAŻNIEJSZE SKRÓTY. OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH	x	6
UWAGI METODYCZNE	x	7
UWAGI ANALITYCZNE	x	21
Uwagi ogólne	x	21
Gospodarstwa rolne	x	23
Użytkowanie gruntów	x	26
Powierzchnia zasiewów	x	28
Zwierzęta gospodarskie	x	30
Ciągniki i maszyny rolnicze	x	34
Pracujący w gospodarstwach rolnych	x	37
Tablice		
Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych	1	23
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	2	23
Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według rodzaju tej działalności	3	25
Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych	4	26
Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych	5	27
Powierzchnia zasiewów według wybranych upraw rolnych	6	29
Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych	7	33
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych	8	35
Pracujący w gospodarstwach rolnych w ciągu roku	9	40
Wykresy		
Struktura liczby gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	x	24
Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	x	27
Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów	x	28
Zwierzęta gospodarskie	x	31
Struktura stada bydła	x	31
Struktura stada trzody chlewnej	x	32

Ciągniki w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	x	36
Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą i pracujący wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych w czerwcu 2010 r.	x	39
Struktura poszczególnych kategorii pracujących w ciągu roku w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	x	41
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w ciągu roku w swoich gospodarstwach według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r. ...	x	42
Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w ciągu roku w swoich gospodarstwach według grup wieku i płci w 2010 r.	x	42
CZĘŚĆ TABELARYCZNA	x	43
Liczba gospodarstw rolnych według użytkowników i grup obszarowych użytków rolnych	1 (10)	44
Liczba gospodarstw rolnych według rodzaju prowadzonej działalności rolniczej i grup obszarowych użytków rolnych	2 (11)	45
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych	3 (12)	46
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników	4 (13)	47
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	5 (14)	48
Powierzchnia zasiewów według użytkowników	6 (15)	49
Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r. ...	7 (16)	50
Zwierzęta gospodarskie według użytkowników	8 (17)	51
Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	9 (18)	52
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników ...	10 (19)	53
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	11 (20)	54
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r. ..	12 (21)	55
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w ciągu roku w swoim gospodarstwie rolnym w 2010 r.	13 (22)	56
Pracujący w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup obszarowych użytków rolnych	14 (23)	57

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

tys.	=	tysiąc
szt.	=	sztuka
kg	=	kilogram
ha	=	hektar
kW	=	kilowat
r.	=	rok
itp.	=	i tym podobne
m.in.	=	między innymi
np.	=	na przykład
nr (Nr)	=	numer
pkt proc.	=	punkt procentowy
poz.	=	pozycja
str.	=	strona
tabl.	=	tablica
tj.	=	to jest
tzn.	=	to znaczy
tzw.	=	tak zwany
ww.	=	wyżej wymieniony
Dz. U.	=	Dziennik Ustaw

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska	(-)	-	zjawisko nie wystąpiło.
Zero	(0,0)	-	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
Kropka	(.)	-	zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych.
Znak	x	-	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
„W tym”		-	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Powszechny Spis Rolny 2010 (PSR 2010) przeprowadzony został w okresie **od 1 września do 31 października 2010 r.** według stanu na dzień **30 czerwca 2010 r.** (dzień referencyjny) **o godzinie 24.00.**

Podstawę prawną PSR 2010 oraz badania metod produkcji rolnej stanowiły:

- a) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.), zwane dalej Rozporządzeniem unijnym,
- b) Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r. (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2009 r., Nr 126 poz. 1040), zwana dalej Ustawą,
- c) Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88, poz. 439; z 1996 r., Nr 156, poz. 775; z 1997 r., Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 769; z 1998 r., Nr 99, poz. 632 i Nr 106, poz. 668; z 2001 r., Nr 100, poz. 1080; z 2003 r., Nr 217, poz. 2125; z 2004 r., Nr 273, poz. 2703; z 2005 r., Nr 163, poz. 1362; z 2006 r., Nr 170, poz. 1217; z 2007 r., Nr 166, poz. 1172),
- d) Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisu, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie respondentów do udzielania informacji oraz sposób zebrania i ochrony danych.

PSR 2010 jest pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z członkostwa państwa polskiego w Unii Europejskiej wynika szereg zobowiązań, m.in. konieczność dostarczenia informacji z dziedziny rolnictwa w zakresie i terminach określonych przez Komisję Europejską.

Potrzeba przeprowadzenia PSR 2010 wynikała ponadto z konieczności:

- zapewnienia bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych, niezbędnej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi,
- analizy zmian, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni lat 2002-2010,
- wykonania zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb innych niż

EUROSTAT organizacji międzynarodowych (FAO, OECD i inne),

- popisowej aktualizacji statystycznego rejestru gospodarstw rolnych, a tym samym przygotowania operatów do różnotematycznych badań reprezentacyjnych z zakresu rolnictwa realizowanych w latach następnych.

Obok Raportu, wyniki spisu zostaną przedstawione w publikacjach krajowych pod następującymi tytułami:

- 1) Powszechny Spis Rolny 2010 – Użytkowanie gruntów;
- 2) Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy rolne i wybrane elementy metod produkcji roślinnej;
- 3) Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy ogrodnicze;
- 4) Powszechny Spis Rolny 2010 – Zwierzęta gospodarskie i wybrane elementy metod produkcji zwierzęcej;
- 5) Powszechny Spis Rolny 2010 – Środki produkcji w rolnictwie;
- 6) Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych;
- 7) Powszechny Spis Rolny 2010 – Pracujący w gospodarstwach rolnych.

Dodatkowo planuje się wydanie dwóch publikacji szczebla wojewódzkiego:

- 1) Powszechny Spis Rolny 2010 – Raport z wyników województwa...;
- 2) Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie...

Nowym rozwiązaniem w procesie udostępniania danych będzie Analityczna Baza Mikrodanych (ABM), w której znajdą się odpersonalizowane dane uzyskane w spisie i badaniu metod produkcji rolnej. Walorem ABM, istotnym z punktu widzenia użytkowników informacji statystycznej, będzie Aplikacja Użytkowników Zewnętrznych oraz możliwość komunikacji m.in. z Podsystemem Metainformacji czy budowanym obecnie Portalem Geostatystycznym.

Ponadto w Banku Danych Lokalnych będą zamieszczone informacje ze spisu dla poszczególnych szczebli podziału terytorialnego kraju.

Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Spis rolny został przeprowadzony jako:

I. Badanie pełne w gospodarstwach rolnych:

- 1) osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej:
 - a) co najmniej 1 ha,
 - b) poniżej 1 ha:

- spełniających progi fizyczne określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego (prowadzące uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla tytoniu, 0,5 ha dla chmielu, 0,5 ha dla warzyw i truskawek gruntowych, 0,1 ha dla warzyw i truskawek pod osłonami, 0,1 ha dla kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 10 sztuk dla bydła ogółem, 50 sztuk dla trzody chlewnej ogółem, 10 sztuk dla loch, 20 sztuk dla owiec ogółem, 20 sztuk dla kóz ogółem, 1000 sztuk dla drobiu ogółem),
- dodatkowo na potrzeby krajowe - prowadzących uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla plantacji drzew owocowych, 0,5 ha dla plantacji krzewów owocowych, 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i ozdobnych, 0,1 ha dla truskawek gruntowych oraz 0,1 ha dla tytoniu lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 5 sztuk dla krów ogółem, 100 sztuk dla drobiu ogółem oraz 5 sztuk dla koni ogółem, nie więcej jednak niż progi określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego;

2) osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

II. Badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych, innych niż określone w pkt. I.1.b).

Wykaz gospodarstw rolnych do spisu powstał na bazie danych administracyjnych, które przed spisem zostały zweryfikowane przez urzędy gmin oraz rachmistrzów spisowych, w trakcie obchodu przedspisowego.

Do budowy wykazu wykorzystano dane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), dane z urzędów gmin (Ewidencja Podatkowa Nieruchomości – EPN – płatnicy podatku rolnego) i starostw powiatowych (Ewidencja Gruntów i Budynków – EGiB), Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S – dane o gospodarstwach ekologicznych) oraz Ministerstwa Finansów (PIT-6 – płatnicy podatku dochodowego od dochodów z działów specjalnych produkcji rolnej).

Dodatkowo dla gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, wykaz został zweryfikowany bieżącą sprawozdawczością z zakresu rolnictwa.

Na podstawie informacji administracyjnych wyodrębniono obiekty, które w zależności od wielkości powierzchni użytków rolnych (poniżej 1 ha oraz 1 ha i więcej) oraz wielkości pozo-

stałych progów określonych w Ustawie, zostały zakwalifikowane do badania pełnego lub reprezentacyjnego.

Spis przeprowadzono z wykorzystaniem wyłącznie formularza elektronicznego. Formularz ten przed spisem został zasilony dostępnymi danymi z rejestrów administracyjnych. Informacje od respondentów uzyskano stosując następujące metody zbierania danych:

- samospis internetowy (metoda CAII),
- wywiad telefoniczny z wykorzystaniem komputera (metoda CATI),
- wywiad bezpośredni z wykorzystaniem urządzenia hand-held przeprowadzany przez rachmistrza spisowego (metoda CAPI).

Tematyka spisu rolnego została ujęta na formularzu elektronicznym w następujących działach:

1. Użytkowanie gruntów
2. Działalność gospodarcza
3. Struktura dochodów gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego
4. Powierzchnia zasiewów i inna
5. Pogłowie zwierząt gospodarskich
6. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze
7. Zużycie nawozów
8. Aktywność ekonomiczna
9. Metody produkcji rolnej

Zgodnie z art. 10 Ustawy o powszechnym spisie rolnym, w terminie od 3 do 10 listopada 2010 r. został przeprowadzony spis kontrolny na próbie 20 tys. gospodarstw rolnych osób fizycznych (w skali kraju) wylosowanych z jednostek biorących udział w spisie właściwym.

Schemat losowania próby gospodarstw rolnych osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha

Losowanie gospodarstw rolnych przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej gminie przy wykorzystaniu schematu losowania warstwowego. Próba gospodarstw o liczebności 150 tys. rozdzielona została pomiędzy gminy w taki sposób, aby błąd względny oszacowania łącznej powierzchni użytków rolnych (tj. z uwzględnieniem gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha, które ujęto w badaniu pełnym) był jednakowy dla wszystkich gmin tj. $v(\hat{y}) \leq 0,01497$.

W celu alokacji próby pomiędzy gminy wykorzystany został specjalny program optymalizacyjny, który jednocześnie:

- rozdzielał próbę gospodarstw pomiędzy gminy,
- w każdej gminie populację gospodarstw o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha, dzielił w sposób optymalny na trzy warstwy. W efekcie ustalone zostały granice warstw, różne w zależności od gminy,
- wydzielał w danej gminie tzw. warstwę górną zawierającą gospodarstwa największe w klasie gospodarstw poniżej 1 ha. Gospodarstwa te badane były w 100%,
- dokonywał optymalnego rozdziału próby pomiędzy pozostałe warstwy.

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej oraz gospodarstwo rolne osoby posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha lub nieposiadającej użytków rolnych, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec lub (i) 3 sztuki kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 1 strusia lub (i) 5 sztuk samic królików lub (i) 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych lub (i) 3 sztuki pozostałych zwierząt utrzymywanych na rzeź lub (i) 1 pień pszczeleli.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych przekracza 1 ha lub jednostka prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Za użytkownika gospodarstwa rolnego uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i sadownictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych, chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź), pszczoł oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe. Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Do **gruntów użytkowanych** przez gospodarstwo zalicza się użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty (np. pod zabudowaniami), niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu, wspólne w części przypadającej użytkownikowi), lecz bez gruntów wydzierżawionych innym.

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz gruntów pozostałych niezależnie od tytułu władania – własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie, lecz bez gruntów wydzierżawionych innym), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- a) użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie mini-

malnych norm z dnia 12 marca 2007 r. – Dz. U. z 2010 r., nr 39, poz. 211, z późniejszymi zmianami), na którą składają się:

- łąki trwałe,
- pastwiska trwałe,
- sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
- ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
- zasiewy (łączna powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych z wyłączeniem sadów i ogrodów przydomowych),
- grunty ugorowane,

b) użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 czerwca 2010 r.).

W związku z wprowadzeniem pojęcia **dobrej kultury rolnej**, niektóre rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, a także pozostałe grunty, nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002.

Łąki trwałe to powierzchnia gruntów pokryta trwale trawami (5 lat lub więcej), z zasady koszone – przynajmniej raz w roku, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane są do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to powierzchnia gruntów pokrytych trawami (5 lat lub więcej), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane. Łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenach pagórkowatych, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.

Sady to plantacje drzew, krzewów owocowych i upraw jagodowych (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli, lecz bez plantacji truskawek i poziomek) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych, jeżeli ich łączna powierzchnia nie jest mniejsza niż 0,10 ha.

Grunty ugorowane to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zalicza się tu także grunty przygotowane pod zasiewy, ale do **30 czerwca 2010 r.** nieobsiiane lub nieobsadzone.

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (niezalesiona) oraz

grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe).

Powierzchnia pozostałych gruntów to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierżawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośniętą wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych), powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nieużytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie wrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym. Do powierzchni pod zasiewami zaliczamy między innymi: powierzchnię szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, uprawy wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych (w tym uprawy „choinek bożonarodzeniowych”) oraz powierzchnię upraw pod osłonami itp. Zalicza się tu także powierzchnię plantacji drzew i krzewów szybko-rośnących prowadzonych na użytkach rolnych, a także plantacje truskawek i poziomek.

Do **grupy upraw pastewnych** zaliczono: kukurydzę na ziarno, okopowe pastewne, strączkowe pastewne, mieszanki zbożowo-strączkowe na ziarno, uprawy nasienne motylkowych pastewnych, traw polowych i innych pastewnych, motylkowe pastewne i inne pastewne na zielonkę, motylkowe pastewne, trawy polowe i inne uprawy na przyoranie.

Uprawy przemysłowe obejmują: buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len włóknisty, len oleisty, konopie i tytoń.

Zwierzęta gospodarskie to zwierzęta utrzymywane w celu produkcji mięsa, mleka i innych produktów zwierzęcych, a także w przypadku koni, wykorzystywane jako siła pociągowa oraz dla celów rekreacyjnych i sportowych. Zalicza się do nich następujące gatunki: koniowate, bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, drób (tj. kury, indyki, kaczki, gęsi, przepiórki, perliczki, gołębie, strusie, pawie, łabędzie i inne gatunki do produkcji mięsa, ale bez ptactwa utrzymywanego do celów łowieckich), króliki, zwierzęta futerkowe, pnie pszczele oraz pozo-

stałe zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie rolnym dla produkcji mięsa (np. sarny, daniele, dziki itp.).

Badaniem objęto **ciągniki i maszyny rolnicze** własne (stanowiące wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego) i wspólne (będące współwłasnością i użytkowane przez więcej niż jedno gospodarstwo).

Dane o **pracujących** dotyczą gospodarstw indywidualnych oraz gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, które w momencie referencyjnym spisu prowadziły działalność rolniczą.

W Powszechnym Spisie Rolnym 2010, podobnie jak w spisach z 2002 r., badano zarówno bieżącą aktywność ekonomiczną ludności (w ciągu tygodnia poprzedzającego dzień referencyjny spisu), jak też zaangażowanie w pracę (nakłady pracy) w rolnictwie w ciągu roku (12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny spisu). Należy jednak podkreślić, że ze względu na nieco inny sposób zadawania niektórych pytań w formularzach spisowych, pełna porównywalność wyników pomiędzy spisami z lat 2002 i 2010 nie jest możliwa.

Zebrane dane dotyczą:

- w **gospodarstwach indywidualnych** – użytkownika, członków jego rodziny w wieku 15 lat i więcej oraz innych osób pracujących w gospodarstwie rolnym. W przypadku aktywności bieżącej spisywano również osoby z rodziny, które nie wносиły wkładu pracy w gospodarstwo rolne, ale mieszkały razem z użytkownikiem w dniu referencyjnym spisu. Natomiast w celu oceny wkładu pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku uwzględniono dodatkowo członków rodziny niemieszkających z użytkownikiem oraz wkład pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i osób pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej.
- w **gospodarstwach osób prawnych** – wkładu pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i pozostałych pracujących przy produkcji rolnej.

W odniesieniu do **aktywności bieżącej** zastosowano podejście zbliżone do zalecanego przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich (EUROSTAT) do stosowania w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań oraz badaniach siły roboczej. **Dotyczy ono sytuacji w badanym tygodniu** i pozwala wyodrębnić osoby pracujące (z możliwością wyróżnienia osób pracujących w rolnictwie), bezrobotne i bierne zawodowo. W przypadku Powszechnego Spisu Rolnego 2010 badano sytuację na rynku pracy osób zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w ostatnim tygodniu

czerwca 2010 r. Takie podejście pozwala na wyróżnienie zbiorowości osób pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym (definicja poniżej), służącej do zbilansowania wszystkich pracujących w gospodarce narodowej (dane publikowane na bieżąco m.in. w Roczniku Statystycznym RP).

Drugie opisywane ujęcie dotyczy nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie większa, uwzględnia bowiem wkład pracy w tym okresie każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Takie podejście jest spójne z wcześniej publikowanymi wynikami Badań Struktury Gospodarstw Rolnych (unijne: *Farm Structure Survey*), które stanowią podstawę danych dla bazy EUROFARM w okresach międzypisowych.

W obu ujęciach (bieżącym i rocznym) wśród pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym możliwe jest wyróżnienie następujących kategorii:

- pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
- pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową osoby spisywane dokonywały na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** – określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę – oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród wykonywanych zajęć zarobkowych innych niż praca główna, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Zgodnie z ujęciem bieżącej aktywności ekonomicznej – do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rol-

- nictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Wśród tak wyróżnionej zbiorowości ogółu pracujących zamieszkujących łącznie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wyodrębniono **osoby pracujące wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym, niezależnie od celu prowadzonej w gospodarstwie produkcji**. Definicja i sposób wyodrębniania tej zbiorowości w 2010 r. odbiega od przyjętej w spisach w 2002 r., co uniemożliwia pełne porównywanie wyników z obu okresów. Wynika to z odmiennego sposobu zadawania pytań spisowych w obu spisach, ale przede wszystkim wiąże się z faktem wejścia Polski w struktury Unii Europejskiej i objęcia polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną. Wymóg utrzymania ziemi w dobrej kulturze jako jeden z warunków otrzymania dopłat do rolnictwa spowodował, że również osoby pracujące w gospodarstwach rolnych produkujących na własne potrzeby zostały zaliczone do pracujących, o ile spełniały odpowiednie kryteria zaliczenia ich do kategorii pracujących wyłącznie lub głównie w swoim rodzinnym gospodarstwie rolnym. Nie ma możliwości wyodrębnienia odpowiednich zbiorowości z obu spisów z zachowaniem pełnej porównywalności.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednio i inne.

Ze względu na zaistniałą w 2010 r. specyficzną sytuację, do pracy w swoim gospodarstwie rolnym wliczono również prace związane z likwidacją skutków powodzi.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę, również dorywczą, wykonywaną poza tym gospodarstwem – najemną lub na własny rachunek w tym również w rolnictwie. Do tej kategorii zaliczona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu itd.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodnia w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

***Pracownicy dorywczy** – są to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.*

***Pomoc sąsiedzka** - jest to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia.*

***Pracownicy kontraktowi** - są to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.*

Do **pozostałych osób pracujących** w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracu-

jących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” – **nakłady pracy w rolnictwie tych kategorii pracowników zostały wyrażone wyłącznie w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU)**. Ten etap prezentacji wyników PSR 2010 przedstawiony zostanie w kolejnych, rozszerzonych opracowaniach analitycznych poświęconych zagadnieniom nakładów pracy w rolnictwie.

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

W Raporcie prezentowane są podstawowe informacje spisowe na poziomie województwa. Dane te należy traktować jako **dane nieostateczne**. Mogą one ulec nieznacznym zmianom ze względu na nadal trwające prace związane z przetwarzaniem i walidacją szczegółowych informacji na wszystkich poziomach podziału terytorialnego kraju.

Informacje prezentowane są dla całego rolnictwa (sektor prywatny i publiczny łącznie), w tym w części tablic dodatkowo dla gospodarstw indywidualnych.

Większość danych (powierzchnia zasiewów, zwierzęta gospodarskie, ciągniki i maszyny rolnicze, pracujący) prezentowana jest dla gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą. Informacje dotyczące liczby gospodarstw rolnych i użytkowania gruntów są dodatkowo przedstawione dla ogółu gospodarstw (prowadzące i nieprowadzące działalności rolniczej 30 czerwca 2010 r.).

Dla zachowania porównywalności z poprzednimi latami i badaniami, do przeliczeń na 100 ha użytków rolnych oraz na gospodarstwo rolne, przyjęto powierzchnię użytków rolnych ogółem oraz liczbę gospodarstw rolnych ogółem (jeśli nie zaznaczono inaczej).

Powierzchnia gruntów ornych wykorzystana do wyliczenia obsady trzody chlewnej ujmuje łącznie powierzchnię pod zasiewami, ogrody przydomowe i grunty ugorowane.

Na podstawie wielkości powierzchni użytków rolnych ogółem wyodrębniono następujące grupy obszarowe użytków rolnych ogółem: 0-1 ha, 1-2, 2-3, 3-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50-100, 100 ha i więcej.

Zastosowane w publikacji przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0 – 1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $\langle 0,00 - 1,00 \rangle$,
- „1 – 2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01 - 1,99)$.

W związku z tym, że pojęcie „utrzymywania użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej” wprowadzono w 2004 r. (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 7 kwietnia 2004 r. – Dz. U. z 2004 r., Nr 65, poz. 600), dane z tego zakresu podano tylko dla 2010 r.

Dane prezentowane w publikacji zostały naliczone według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego.

*

*

*

Liczby bezwzględne są zaokrąglone do tysięcy i podane z jednym znakiem po przecinku.

Dane w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku.

Ze względu na zastosowane zaokrąglenia ww. dane mogą nie sumować się na „ogółem” i na 100%.

UWAGI ANALITYCZNE

UWAGI OGÓLNE

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010 w województwie podlaskim, w porównaniu z danymi uzyskanymi w Powszechnym Spisie Rolnym 2002, wskazują na:

- zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych – z 120 tys. do 104 tys., tj. o 13,4%,
- wzrost średniej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie – z 9,58 ha do 10,19 ha, czyli o 6,4%,
- zwiększenie odsetka podmiotów prowadzących działalność rolniczą w ogólnej liczbie gospodarstw – z 79,9% do 88,7%,
- niewielkie zmiany w strukturze gospodarstw rolnych, polegające na wzroście udziału gospodarstw najmniejszych o powierzchni użytków rolnych nieprzekraczającej 1 ha (o 0,5 pkt proc.), a także posiadających 5-10 ha (o 0,9 pkt proc.) oraz 20 ha i więcej użytków rolnych (o 1,4 pkt proc.), przy jednoczesnym zmniejszeniu się odsetka gospodarstw małych o areale użytków rolnych 1-5 ha (o 1,6 pkt proc.) i średnich należących do grupy obszarowej 10-20 ha (o 1,2 pkt proc.),
- spadek ogólnej powierzchni gruntów w użytkowaniu gospodarstw rolnych – z 1360 tys. ha do 1277 tys. ha, a więc o 6,1%,
- zmniejszenie powierzchni użytków rolnych – z 1150 tys. ha do 1060 tys. ha, czyli o 7,8%,
- ograniczenie ogólnej powierzchni zasiewów – z 639 tys. ha do 609 tys. ha, tj. o 4,7%,
- zmiany w strukturze zasiewów, w której znacząco zmalała powierzchnia uprawy zbóż – z 512 tys. ha do 466 tys. ha, tj. o 9,0%, ziemniaków (bez upraw w ogrodach przydomowych) – z 56,5 tys. ha do 17,4 tys. ha, tj. o 69,3%, buraków cukrowych – z 6,5 tys. ha do 0,3 tys. ha, tj. o 95,8% oraz warzyw gruntowych (bez uprawianych w ogrodach przydomowych) – z 3,6 tys. ha do 1,4 tys. ha, tj. o 61,2%, natomiast wzrosła powierzchnia uprawy rzepaku – z 1,8 tys. ha do 8,3 tys. ha, tj. prawie pięciokrotnie, roślin przemysłowych z 9,3 tys. ha do 9,5 tys. ha, tj. o 1,2% oraz roślin pastewnych (łącznie z kukurydzą na zielonkę) – z 52,8 tys. ha do 107,6 tys. ha, czyli ponad dwukrotnie,
- zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych zajmujących się chowem bydła – z prawie 61 tys. do około 44 tys., tj. o 27,5%, przy jednoczesnym wzroście stanu pogłowia bydła

- ogółem – z 688 tys. szt. do 879 tys. szt., tj. o 27,7%, co spowodowało zwiększenie obsady bydła na 1 gospodarstwo prowadzące chów tego gatunku zwierząt (z 5,7 szt. do 8,5 szt.),
- wyraźny przyrost liczebności stada krów (z 376 tys. szt. do 457 tys. szt. czyli o 21,7%), świadczący o ukierunkowaniu chowu bydła przede wszystkim na produkcję mleka,
 - ograniczenie o ponad połowę liczby gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną (z blisko 53 tys. do nieco powyżej 24 tys.) i równoczesny znaczący spadek pogłowia świń (z 922 tys. szt. do 553 tys. szt., tj. o 40,1%), będący wynikiem zmniejszenia opłacalności produkcji żywca wieprzowego,
 - niewielki wzrost pogłowia owiec (o 0,2%) oraz spadek liczby gospodarstw posiadających ten gatunek zwierząt (o 36,0%),
 - istotne zmiany w wyposażeniu gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze, wynikające ze zmian w strukturze użytkowania gruntów oraz powierzchni zasiewów. W analizowanym okresie zwiększeniu uległa liczba ciągników i kombajnów zbożowych. Na 100 ha użytków rolnych w 2002 r. przypadało 7,6 szt. ciągników, a w 2010 r. – 9,7. Ilość kombajnów zbożowych w przeliczeniu na 100 ha upraw zbóż i rzepaku wzrosła odpowiednio z 1,6 szt. do 2,3 szt. Jednocześnie, przy zdecydowanym ograniczeniu powierzchni uprawy buraków cukrowych i ziemniaków, nastąpił znaczny spadek liczby kombajnów do zbioru tych ziemiopłodów i wynosił on odpowiednio 54,4% i 36,4%,
 - zmniejszenie liczby pracujących użytkowników gospodarstw indywidualnych, co było bezpośrednio wynikiem ograniczenia ilości tych gospodarstw. W 2010 r. ponad 3/4 ogółu użytkowników stanowili mężczyźni, wśród których 56,6% przekroczyło wiek 44 lat.

Ponadto według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 w województwie podlaskim:

- w ostatnim tygodniu czerwca liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych wynosiła 124 tys. osób, w tym zdecydowana większość (122 tys. osób, tj. 98,7%) to pracujący w rodzinnych gospodarstwach rolnych, przy czym dla 111 tys. osób była to jedyna praca, a dla 11 tys. – praca główna,
- w ciągu całego roku we wszystkich gospodarstwach rolnych pracowało łącznie 215 tys. osób, w tym w rodzinnych gospodarstwach rolnych – 213 tys. osób. W gospodarstwach o powierzchni do 15 ha użytków rolnych pracowało prawie 70% ogółu osób wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne. Była to przede wszystkim praca użytkownika, współmałżonka i innych członków rodziny użytkownika. Zatrudnianie pracowników najemnych na większą skalę zarówno w gospodarstwach indywidualnych jak i osób prawnych, zaobserwowano w grupie gospodarstw o powierzchni powyżej 100 ha użytków rolnych.

GOSPODARSTWA ROLNE

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego, w województwie podlaskim w czerwcu 2010 r. liczba gospodarstw rolnych ogółem wynosiła 104,0 tys. Gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych było 86,0 tys., a wśród nich aż 85,9 tys. (99,9%) to gospodarstwa indywidualne.

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych

Wyszczególnienie	2002	2010	
	ogółem		2002=100
O g ó ł e m			
Liczba gospodarstw rolnych w tys.	120,1	104,0	86,6
Powierzchnia użytków rolnych w tys. ha	1149,8	1059,8	92,2
Średnia powierzchnia użytków rolnych w ha ..	9,58	10,19	106,4
W tym gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą			
Liczba gospodarstw rolnych w tys.	95,9	92,3	96,2
Powierzchnia użytków rolnych w tys. ha	1083,3	1050,7	97,0
Średnia powierzchnia użytków rolnych w ha ..	11,29	11,38	100,8

W 2010 r., w porównaniu z wynikami PSR 2002, ogólna liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się o 16,0 tys., tj. o 13,4%, w tym gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha – o 13,8 tys., tj. o 13,9%.

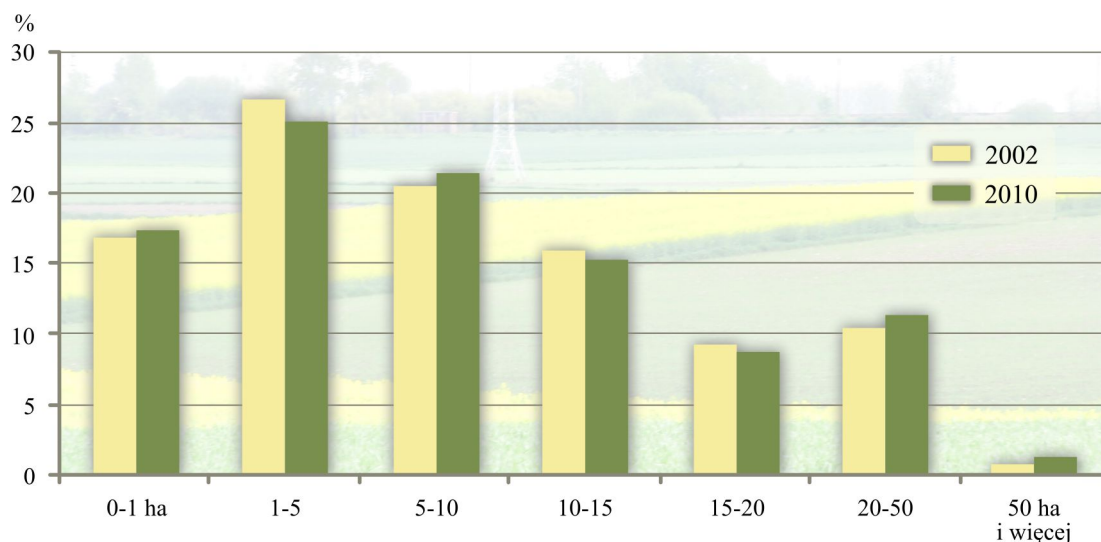
Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Grupy obszarowe użytków rolnych	2002		2010		2002=100
	w tysiącach	w odsetkach	w tysiącach	w odsetkach	
O g ó ł e m	120,1	100,0	104,0	100,0	86,6
Do 1 ha	20,2	16,8	18,0	17,3	89,1
1-5 ha	32,0	26,6	26,0	25,0	81,4
5-10	24,5	20,4	22,1	21,3	90,2
10-15	19,1	15,9	15,9	15,2	83,2
15-20	11,1	9,2	9,1	8,7	81,9
20-50	12,4	10,4	11,8	11,3	94,7
Powyżej 50 ha	0,8	0,7	1,2	1,2	148,7

W odniesieniu do 2002 r. największą i dosyć wyrównaną dynamikę spadku odnotowano w liczbie gospodarstw posiadających 1-5 ha, 10-15 ha i 15-20 ha użytków rolnych. Ich ilość zmniejszyła się w analizowanym okresie odpowiednio o 18,6%, 16,8% i 18,1%. Niższy spadek stwierdzono w grupie gospodarstw najmniejszych, a więc do 1 ha użytków rolnych i wynosił on 10,9%, a w gospodarstwach o powierzchni od 5 do 10 ha użytków rolnych – 9,8%. Nieco mniej, tj. o 5,3% zmalała liczba gospodarstw należących do grupy obszarowej 20-50 ha użytków rolnych. Znacząco wzrosła natomiast ilość gospodarstw największych, czyli o powierzchni 50 ha i więcej – o 48,7%.

W związku z powyższym, w omawianym okresie zanotowano również niewielkie zmiany w strukturze gospodarstw rolnych. Pozytywną tendencję stwierdzono w przypadku gospodarstw małych o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha, których udział w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zmniejszył się z 26,6% w 2002 r. do 25,0% w 2010 r., a także 5-10 ha oraz 20 ha i więcej, których odsetek wzrósł odpowiednio z 20,4% do 21,3% oraz z 11,1% do 12,5%. Niekorzystne zmiany polegały natomiast na zwiększeniu się udziału gospodarstw najmniejszych (do 1 ha użytków rolnych) – z 16,8% w 2002 r. do 17,3% w 2010 r., jak również na spadku odsetka gospodarstw średnich (od 10 do 20 ha użytków rolnych) – odpowiednio z 25,1% do 23,9%.

Struktura liczby gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Zgodnie z wynikami spisu, 30 czerwca 2010 r. w województwie podlaskim działalność rolniczą prowadziło 92,3 tys. gospodarstw. Ich odsetek w ogólnej liczbie gospodarstw wynosił 88,7% i był jednym z najwyższych w kraju. Jednostek o powierzchni powyżej 1 ha użyt-

ków rolnych było wśród nich 83,6 tys. i stanowiły one 90,6% wszystkich gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Od 2002 r. liczba gospodarstw prowadzących działalność rolniczą zmniejszyła się o 3,7 tys., tj. o 3,8%.

W ogólnej populacji gospodarstw prowadzących działalność rolniczą 61,8% zajmowało się produkcją roślinną i zwierzęcą, 37,5% – wyłącznie produkcją roślinną, a pozostałe 0,7% – wyłącznie produkcją zwierzęcą.

Tabl. 3. Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według rodzaju tej działalności

L a t a	Ogółem	Gospodarstwa prowadzące		
		wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą
W tysiącach				
2002	95,9	21,3	1,5	73,2
2010	92,3	34,6	0,6	57,1
W odsetkach				
2002	100,0	22,2	1,5	76,3
2010	100,0	37,5	0,7	61,8

W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych dominowała produkcja mieszana, tj. roślinna i zwierzęca, która wystąpiła w 66,1% gospodarstw z prowadzoną działalnością rolniczą, wyłącznie produkcją roślinną zajmowało się 33,6% tych gospodarstw, a pozostałe 0,3% omawianych jednostek prowadziło wyłącznie produkcję zwierzęcą.

W 2010 r. w województwie podlaskim średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie wynosiła 10,19 ha i była o 6,4% większa w stosunku do zanotowanej w 2002 r. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ukształtowała się ona na poziomie – 12,26 ha wobec 11,44 ha w 2002 r. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą w okresie międzypisowym wzrosła z 11,29 ha do 11,38 ha, tj. o 0,8%, a w przypadku gospodarstw zajmujących się zarówno produkcją roślinną, jak i zwierzęcą zwiększyła się w omawianym okresie z 13,23 ha do 14,83 ha, czyli o 12,1%.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010 wskazują na znaczne zmiany zachodzące w strukturze użytkowania gruntów zarówno w zakresie kierunków użytkowania, jak i użytkowników. W porównaniu z danymi uzyskanymi podczas poprzedniego spisu zmniejszyła się powierzchnia gruntów należących do gospodarstw rolnych. W 2010 r. wynosiła ona 1277,1 tys. ha i była o 82,9 tys. ha tj. o 6,1% mniejsza niż w 2002 r.

Tabl. 4. *Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych*

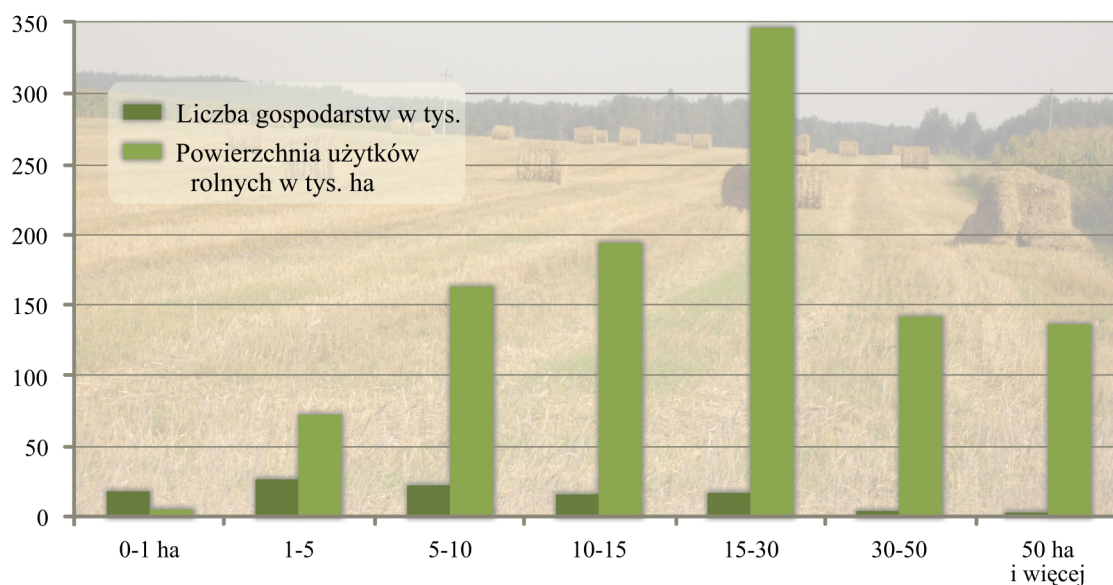
Wyszczególnienie	2002		2010	
	w tysiącach hektarów	w odsetkach	w tysiącach hektarów	w odsetkach
O g ó ł e m	1360,0	100,0	1277,1	100,0
W tym gospodarstwa indywidualne	1318,3	96,9	1254,7	98,2
w tym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych	1306,6	96,1	1237,7	96,9

W strukturze użytkowania ziemi w gospodarstwach rolnych w 2010 r. , w odniesieniu do 2002 r., zmalał udział powierzchni użytków rolnych (o 1,5 pkt proc.), natomiast zwiększył się udział lasów i gruntów leśnych (o 1,2 pkt proc.) oraz pozostałych gruntów (o 0,3 pkt proc.) Można przypuszczać, iż wzrost powierzchni lasów i gruntów leśnych był między innymi wynikiem realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 finansowanego ze środków bezzwrotnej pomocy Unii Europejskiej. Jednym ze wspieranych kierunków było bowiem zalesianie gruntów rolnych oraz gruntów innych niż rolne.

Areal użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w 2010 r. ukształtował się na poziomie 1059,8 tys ha i w porównaniu z 2002 r. zmniejszył się o 89,9 tys. ha, tj. o 7,8%. Według danych ostatniego spisu, powierzchnia użytków rolnych pozostających w użytkowaniu gospodarstw indywidualnych stanowiła 98,2% ich ogólnej powierzchni w gospodarstwach rolnych, natomiast w posiadaniu gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych znajdowało się 97,7% ich ogólnego arealu.

Prawie 1/3 całej powierzchni użytków rolnych w województwie podlaskim należała do gospodarstw zaliczanych do grupy obszarowej 15-30 ha użytków rolnych.

Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Analizując zmiany jakie zaszły w strukturze użytkowania gruntów w okresie między dwoma ostatnimi spisami należy zwrócić uwagę na fakt, że w związku z wprowadzeniem w 2007 r. pojęcia „użytków w dobrej kulturze rolnej”, niektóre rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, a także pozostałe grunty nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002.

Tabl. 5. Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych

Wyszczególnienie	2002		2010		2002=100
	w tysiącach hektarów	w odsetkach	w tysiącach hektarów	w odsetkach	
O g ó ł e m	1149,8	100,0	1059,8	100,0	92,2
W tym w dobrej kulturze rolnej	1030,0	97,2	x
w tym:					
pod zasiewami	638,6	55,5	608,7	57,4	95,3
sady	5,0	0,4	5,2	0,5	103,9
trwałe użytki zielone	406,9	35,4	404,3	38,1	99,4

W 2010 r. pod zasiewy w gospodarstwach rolnych przeznaczono 608,7 tys. ha, tj. o 29,9 tys. ha (o 4,7%) mniej niż w 2002 r.

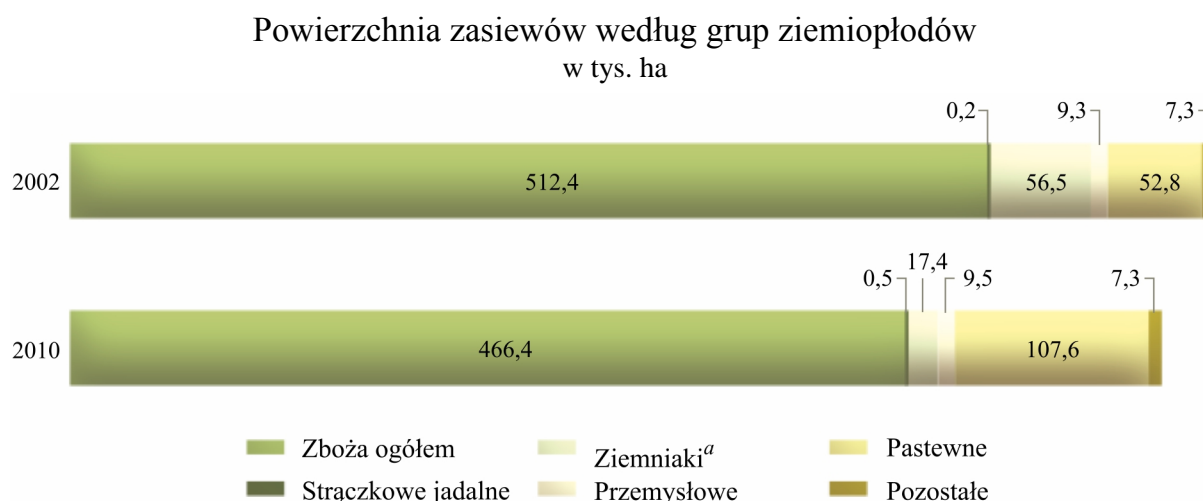
Powierzchnia sadów w gospodarstwach rolnych obejmowała w omawianym okresie 5,2 tys. ha i była większa niż w poprzednim spisie rolnym o 0,2 tys. ha, tj. o 3,9%.

W okresie międzyspisowym zasadniczo zmienił się sposób użytkowania łąk i pastwisk trwałych. Łączna powierzchnia użytków zielonych będąca w posiadaniu gospodarstw rolnych w 2010 r. ukształtowała się na poziomie 404,3 tys. ha i stanowiła 99,4% ich powierzchni z 2002 r. W tym areał łąk trwałych wynosił 295,5 tys. ha i zwiększył się w porównaniu z zanotowanym w poprzednim spisie o 37,8 tys. ha, (o 14,7%), natomiast pastwiska zajmowały powierzchnię 108,8 tys. ha, czyli o 40,4 tys. ha (o 27,1%) mniejszą niż 8 lat wcześniej.

Dane spisowe potwierdzają, iż w miarę wzrostu powierzchni ogólnej gospodarstw, wzrastał także udział użytków rolnych i gruntów ornych w ogólnej powierzchni gruntów. W gospodarstwach najmniejszych stosunkowo duży udział w powierzchni ogólnej miały pozostałe grunty.

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010 wykazały, że od spisu przeprowadzonego w 2002 r. zmniejszyła się ogólna powierzchnia zasiewów. Zmianie uległa również jej struktura. W 2010 r. pod zasiewy przeznaczono 608,7 tys. ha (98,1% powierzchni gruntów ornych), czyli o 29,9 tys. ha (o 4,7%) mniej niż 8 lat wcześniej.

^a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

W 2010 r. struktura zasiewów przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem (tj. zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso i inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno) zajmowały powierzchnię 466,4 tys. ha, co stanowiło 76,6% powierzchni zasiewów,
- ziemniaki – 17,4 tys. ha, tj. 2,9% ogólnej powierzchni zasiewów,
- grupa roślin przemysłowych – 9,5 tys. ha, czyli 1,6% powierzchni zasianej,
- grupa roślin pastewnych łącznie z kukurydzą na zielonkę – 107,6 tys. ha, tj. 17,6% wszystkich zasiewów,
- grupa roślin pozostałych – 7,3 tys. ha, co stanowiło 1,2% ogólnej powierzchni zasiewów.

W porównaniu z danymi spisu rolnego z 2002 r. znacząco zmniejszyła się powierzchnia uprawy:

- zbóż ogółem (tj. zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi, gryki, prosa i innych zbożowych łącznie z kukurydzą na ziarno) – o 46,0 tys. ha, tj. o 9,0%, przy spadku ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 3,6 pkt proc.,
- ziemniaków (bez uprawianych w ogrodach przydomowych) – o 39,2 tys. ha, czyli aż o 69,3%, przy jednoczesnym obniżeniu o 6,0 pkt proc. ich udziału w ogólnej powierzchni zasianej.

W analizowanym okresie zwiększyła się natomiast powierzchnia uprawy:

- roślin przemysłowych – o 0,2 tys. ha, tj. o 1,2%, przy wzroście o 0,1 pkt proc. ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
- roślin pastewnych (łącznie z kukurydzą na zielonkę) – o 54,8 tys. ha, tj. ponad dwukrotnie, przy zwiększeniu o 9,3 pkt proc. ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów.

Powierzchnia uprawy roślin pozostałych utrzymała się prawie na niezmiennym poziomie, a ich udział w strukturze zasiewów w omawianym okresie wzrósł o 0,1 pkt proc.

Tabl. 6. Powierzchnia zasiewów według wybranych upraw rolnych

L a t a	Ogółem	W tym				
		zboża ogółem	ziemniaki ^a	buraki cukrowe	rzepak i rzepik	warzywa gruntowe ^a
w tysiącach hektarów						
2002	638,6	512,4	56,5	6,5	1,8	3,6
2010	608,7	466,4	17,4	0,3	8,3	1,4

^a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

Biorąc pod uwagę poszczególne uprawy, w porównaniu z 2002 r. znacząco zmalała powierzchnia:

- buraków cukrowych – o 6,2 tys. ha, tj. aż o 95,8%,
- ziemniaków (bez upraw w ogrodach przydomowych) – o 39,2 tys. ha, tj. o 69,3%,
- warzyw gruntowych (bez upraw w ogrodach przydomowych) – o 2,2 tys. ha, tj. 61,2%.

Znacznemu zwiększeniu uległa natomiast powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku – o 6,5 tys. ha, tj. prawie pięciokrotnie.

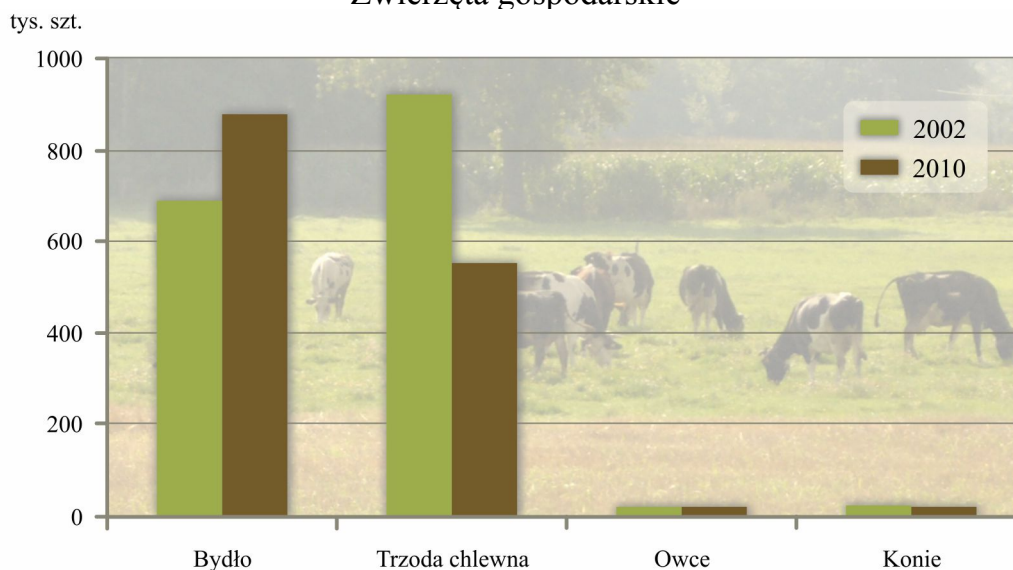
Z danych uzyskanych w PSR 2010 wynika, iż w miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych zmniejszał się udział zbóż w powierzchni ogólnej zasiewów na korzyść innych upraw. W gospodarstwach posiadających od 1 do 15 ha użytków rolnych zboża zajmowały 81,9% ogólnej powierzchni zasiewów, natomiast w gospodarstwach o areale użytków rolnych 15 ha i więcej ich udział ograniczył się do 73,3%. Podobne zjawisko zaobserwowano w przypadku ziemniaków. Ich odsetek w ogólnej powierzchni zasiewów systematycznie spadał: od 5,9% w gospodarstwach od 1 do 2 ha użytków rolnych aż do 1,8% w przypadku gospodarstw 100 ha i większych. W gospodarstwach najmniejszych (do 1 ha użytków rolnych) ziemniaki stanowiły aż 15,8% ogólnej powierzchni zasiewów.

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Zgodnie z wynikami ostatniego spisu rolnego, w czerwcu 2010 r. pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich w województwie podlaskim kształtowało się następująco:

- bydła – 879,0 tys. szt., w tym krów – 457,4 tys. szt.,
- trzody chlewnej – 552,5 tys. szt., w tym loch – 51,8 tys. szt.,
- owiec – 22,1 tys. szt.,
- koni – 20,2 tys. szt.,
- kóz – 2,5 tys. szt.,
- królików (samice reprodukcyjnych) – 15,0 tys. szt.,
- drobiu ogółem – 8411,1 tys. szt.

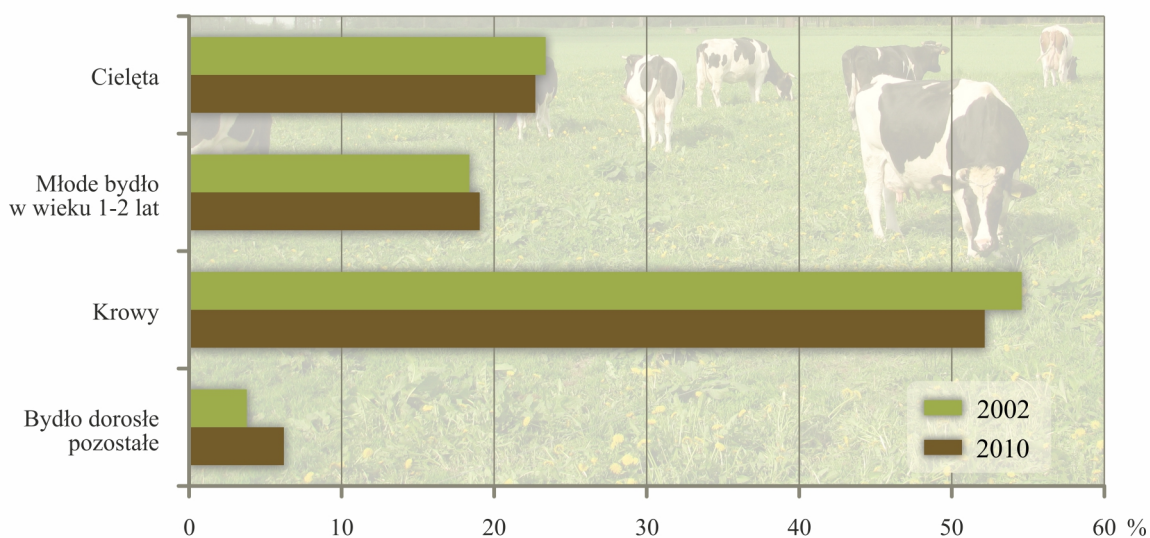
Zwierzęta gospodarskie

Według danych PSR 2010, w porównaniu z 2002 r., nastąpił spadek populacji następujących gatunków zwierząt gospodarskich: trzody chlewnej – o 40,1% (w tym loch – o 44,0%), koni – o 15,0%, kóz – o 45,4% oraz królików (samic reprodukcyjnych) – o 41,3%. W przypadku pozostałych gatunków odnotowano wzrost liczebności stada i tak pogłowie bydła zwiększyło się o 27,7% (w tym krów – o 21,7%), owiec – o 0,2%, a drobiu ogółem – o 36,1%.

W 2010 r. znaczna część zwierząt gospodarskich była utrzymywana w gospodarstwach indywidualnych. Ich udział w ogólnym pogłowie był znaczący i dla bydła wynosił 99,8%, zaś w odniesieniu do trzody chlewnej – 96,6%. W 2002 r. kształtował on się odpowiednio na poziomie 99,7% i 97,4%.

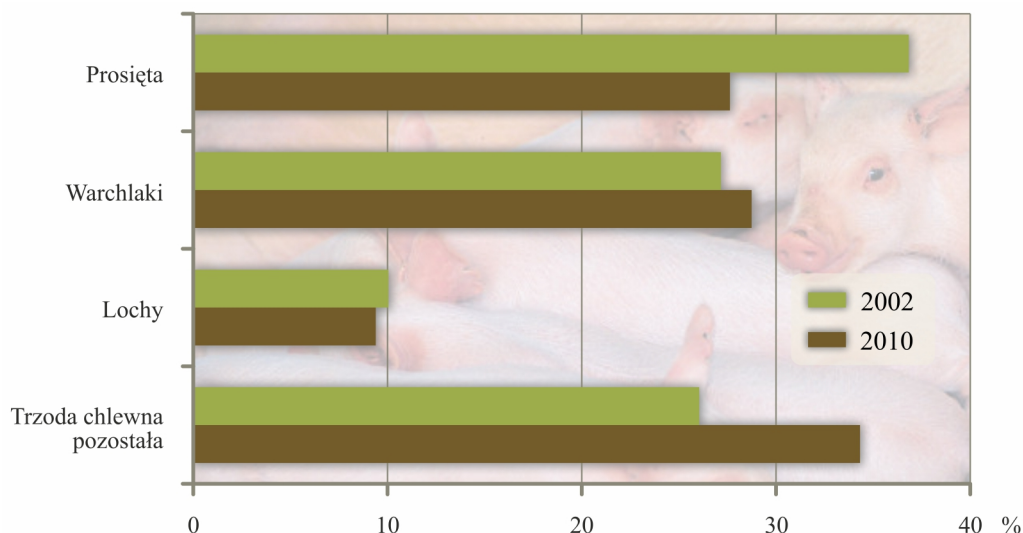
Struktura stada bydła

W strukturze pogłowia bydła w 2010 r. dominowały krowy, które stanowiły aż 52,0% bydła ogółem. W porównaniu z danymi uzyskanymi ze spisu przeprowadzonego w 2002 r. ich odsetek obniżył się o 2,6 pkt proc. Warto jednak zwrócić uwagę na ciągle znaczący udział krów mlecznych w ogólnym pogłowiu krów w województwie w 2010 r. (96,6%), który wskazuje na ukierunkowanie chowu bydła przede wszystkim na produkcję mleka. W omawianym okresie o 0,6% zmniejszył się także udział cieląt w strukturze stada. Jednocześnie odnotowano wzrost odsetka młodego bydła w wieku od 1 do 2 lat (o 0,6 pkt proc.) oraz pozostałego bydła dorosłego (o 2,5 pkt proc.) w pogłowiu bydła ogółem, co z kolei może świadczyć o rosnącym zainteresowaniu rolników chowem bydła z przeznaczeniem na rzeź.

Stan pogłowia trzody chlewnej zanotowany podczas spisu w 2010 r. wskazuje, że w okresie od 2002 r. nastąpiła znaczna redukcja liczebności stada (o ponad 300 tys. szt.), zmniejszyła się także ilość gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną (z 53 tys. w 2002 r. do 24 tys. w 2010 r.). Wyniki ostatniego spisu oraz stałych badań pogłowia zwierząt gospodarskich prowadzonych w okresie międzyspisowym wskazują na sukcesywne ograniczanie chowu świń w ostatnich latach.

Struktura stada trzody chlewnej

W porównaniu z wynikami spisu z 2002 r. istotne zmiany zaszły również w strukturze stada trzody chlewnej. Odnotowano spadek udziału prosiąt (o 9,2 pkt. proc.) oraz loch (o 0,6 pkt proc.), natomiast wzrost odsetka warchlaków (o 1,5 pkt proc.) i trzody chlewnej pozostałej (o 8,4 pkt proc.), w tym tuczników (o 8,6 pkt proc.).

Tabl. 7. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych

L a t a	Bydło	Owce	Konie	Kozy	Trzoda chlewna na 100 ha gruntów ornych
	na 100 ha użytków rolnych				
	w sztukach				
2002	59,9	1,9	2,1	0,4	125,0
2010	82,9	2,1	1,9	0,2	89,1

W województwie podlaskim w 2010 r. obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wynosiła 82,9 szt. (w kraju – 37,0 szt.) i była o 23,0 szt. wyższa od zanotowanej w 2002 r., natomiast obsada owiec ukształtowała się na poziomie 2,1 szt. i od poprzedniego spisu wzrosła o 0,2 szt.

Obsada trzody chlewnej na 100 ha gruntów ornych osiągnęła wartość 89,1 szt. (w kraju – 139,7 szt.) i w porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się o 35,9 szt.

Według wyników PSR 2010, gospodarstwa rolne o powierzchni do 1 ha użytków rolnych utrzymywały:

- 0,1% całego pogłowia bydła w województwie (w 2002 r. – 0,3%),
- 0,2% ogólnego stada trzody chlewnej (w 2002 r. – 0,5%),
- 1,0% populacji owiec (w 2002 r. – 2,8%),
- 3,7% całego pogłowia koni (w 2002 r. – 2,3%),
- 3,6% drobiu ogółem (w 2002 r. – 4,7%).

W pozostałych gospodarstwach tj. o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha największe stany pogłowia:

- bydła zarejestrowano w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 20-30 ha (analogicznie jak w 2002 r.),
- trzody chlewnej stwierdzono w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 10-15 ha (tak samo jak w 2002 r.),
- owiec zanotowano w gospodarstwach o powierzchni 20-30 ha użytków rolnych (podobnie jak w 2002 r.),
- koni zaobserwowano w gospodarstwach o areale 10-15 ha użytków rolnych (identycznie jak w 2002 r.),
- drobiu stwierdzono w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej (w 2002 r. – w gospodarstwach posiadających 50 ha i więcej użytków rolnych).

W 2010 r. przeciętnie na 1 gospodarstwo rolne w województwie podlaskim przypadało:

- bydła – 8,5 szt. (w 2002 r. – 5,7 szt.),
- trzody chlewnej – 5,3 szt. (w 2002 r. – 7,7 szt.),
- owiec – 0,2 szt. (w 2002 r. – również 0,2 szt.),
- koni – 0,2 szt. (w 2002 r. – także 0,2 szt.),
- drobiu ogółem – 80,9 szt. (w 2002 r. – 51,5 szt.).

Według wyników PSR 2010, średnia obsada zwierząt w sztukach na 1 gospodarstwo rolne w poszczególnych grupach obszarowych kształtowała się następująco:

◆ do 5 ha użytków rolnych:

- bydło – 0,3 (w 2002 r. – również 0,3),
- trzoda chlewna – 0,5 (w 2002 r. – 0,7),
- owce – 0,0 (w 2002 r. – także 0,0),
- konie – 0,1 (w 2002 r. – również 0,1),
- drób ogółem – 40,8 (w 2002 r. – 19,2).

◆ 5-10 ha użytków rolnych:

- bydło – 3,4 (w 2002 r. – 3,2),
- trzoda chlewna – 3,6 (w 2002 r. – 5,1),
- owce – 0,1 (w 2002 r. – również 0,1),
- konie – 0,2 (w 2002 r. – także 0,2),
- drób ogółem – 51,9 (w 2002 r. – 39,6).

◆ 10 ha i więcej użytków rolnych:

- bydło – 20,9 (w 2002 – 13,7),
- trzoda chlewna – 12,0 (w 2002 r. – 17,6),
- owce – 0,5 (w 2002 r. – 0,4),
- konie – 0,4 (w 2002 r. – również 0,4),
- drób ogółem – 144,3 (w 2002 r. – 97,0).

CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE

W końcu czerwca 2010 r. w gospodarstwach rolnych województwa podlaskiego znajdowało się:

- 102,3 tys. ciągników rolniczych, tj. o 17,3% więcej niż w 2002 r.,
- 10,7 tys. kombajnów zbożowych, tj. o 27,2% więcej,

- 0,3 tys. kombajnów buraczanych, tj. o 54,4% mniej,
- 3,8 tys. kombajnów ziemniaczanych, tj. o 36,4% mniej,
- 1,7 tys. silosokombajnów, tj. o 4,2% mniej,
- 33,2 tys. opryskiwaczy polowych, tj. o 1,7% więcej,
- 0,6 tys. opryskiwaczy sadowniczych, tj. o 25,2% mniej niż w 2002 r.

Tabl. 8. Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych

Wyszczególnienie	2002 ^a	2010	
		ogółem	2002 ^a =100
Ciągniki:			
w tysiącach sztuk	87,2	102,3	117,3
na 100 ha powierzchni użytków rolnych w szt. ...	7,6	9,7	x
Kombajny:			
zbożowe:			
w tysiącach sztuk	8,4	10,7	127,2
na 100 ha powierzchni zbóż i rzepaku w szt. ...	1,6	2,3	x
buraczane:			
w tysiącach sztuk	0,6	0,3	45,6
na 100 ha powierzchni buraków cukrowych w szt.	9,9	107,0	x
ziemniaczane:			
w tysiącach sztuk	6,0	3,8	63,6
na 100 ha powierzchni ziemniaków w szt.	10,7	22,1	x
Opryskiwacze polowe:			
w tysiącach sztuk	32,6	33,2	101,7
na 100 ha powierzchni zasiewów w szt.	5,1	5,5	x
Opryskiwacze sadownicze:			
w tysiącach sztuk	0,8	0,6	74,8
na 100 ha powierzchni sadów w szt.	16,4	11,8	x

^a Wszystkie ciągniki i maszyny rolnicze spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej. Ciągniki rolnicze spisano dodatkowo w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych.

W 2010 r. średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik wynosiła 10,36 ha i była o 2,82 ha mniejsza w porównaniu z 2002 r.

Najwięcej ciągników (22,2 tys. szt., tj. 21,7% ogółu) zanotowano w grupie gospodarstw o powierzchni 10-15 ha użytków rolnych.

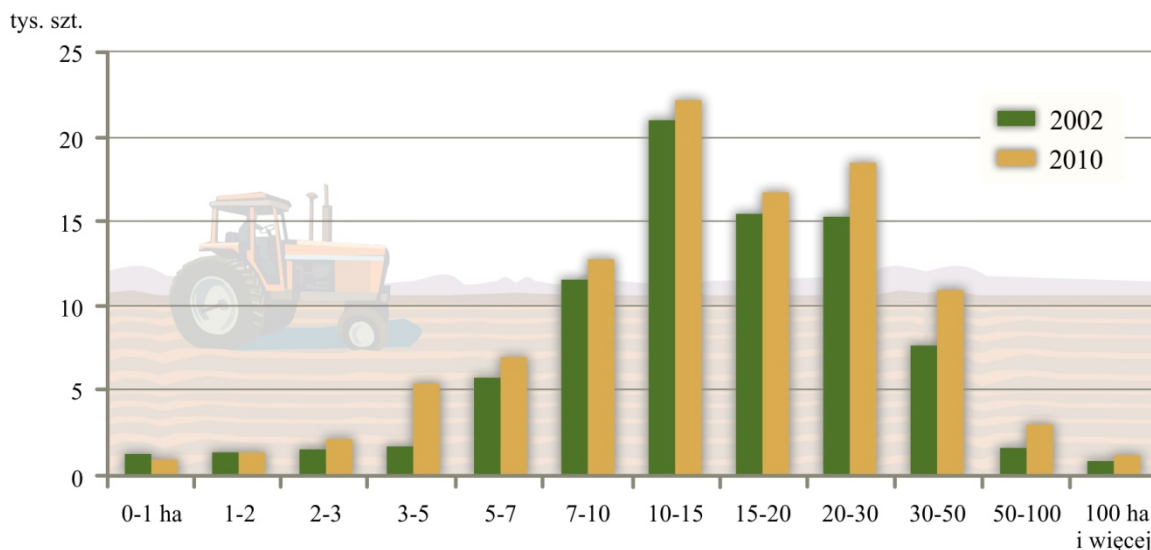
Wyniki spisu wskazują, że w czerwcu 2010 r. przeciętnie prawie w każdym gospodarstwie rolnym znajdował się 1 ciągnik, a na 100 gospodarstw przypadało 98,4 szt. ciągników. Liczba

ciągników w poszczególnych gospodarstwach zwiększała się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W grupie gospodarstw posiadających do 7 ha użytków rolnych na 100 gospodarstw przypadało średnio 31,5 szt. ciągników, zaś w grupie obszarowej 7-20 ha – 137,6 szt. W gospodarstwach o powierzchni 20-30 ha użytków rolnych ich liczba wzrosła do 232,9 szt., a na 100 gospodarstw największych (powyżej 100 ha użytków rolnych) przypadało aż 450,4 szt. ciągników.

Według danych spisu z 2010 r. w gospodarstwach, w których wykorzystywano więcej niż 1 ciągnik znajdowało się 87,4% ogólnej powierzchni użytków rolnych i 88,5% ogółu zasiewów. Areał uprawy zbóż w tych gospodarstwach stanowił 87,7% całej powierzchni zasianej zbożami oraz odpowiednio: upraw przemysłowych – 93,7%, pastewnych – 94,0% i ziemniaków – 81,3%.

W 2010 r. w gospodarstwach rolnych dominowały ciągniki o mocy 15-25 kW (32,2 tys. szt.) oraz 25-40 kW (27,5 tys. szt.). Łącznie stanowiły one 58,3% ogólnej liczby ciągników, podczas gdy w 2002 r. – 58,7%. Udział ciągników o średniej mocy (40-60 kW) zmniejszył się z 30,7% w 2002 r. do 25,8% w 2010 r. Wzrosło natomiast o 5,9 pkt proc. wyposażenie gospodarstw w ciągniki o dużej mocy (powyżej 60 kW), które w 2010 r. stanowiły 14,6% ogólnej liczby ciągników w województwie podlaskim.

Ciągniki w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Na aktualny stan wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze wpłynęły m.in. zmiany zachodzące w strukturze powierzchni upraw głównych ziemiopłodów oraz postępujący proces mechanizacji rolnictwa. W stosunku do wyników poprzedniego spisu rolne-

go, przy utrzymującej się przewadze zbóż w strukturze powierzchni zasiewów i jednocześnie znacznym wzroście areалу rzepaku, zwiększyła się (o 27,2%) liczba kombajnów do zbioru tych roślin. Spadkowa tendencja powierzchni uprawy buraków cukrowych i ziemniaków miała natomiast wpływ na ograniczenie liczby kombajnów do zbioru tych ziemiopłodów, odpowiednio o 54,4% i 36,4%. W omawianym okresie zmniejszyła się także liczba silosokombajnów (o 4,2%). Najwięcej kombajnów zbożowych, buraczanych, ziemniaczanych i silosokombajnów zanotowano w grupach gospodarstw o powierzchni 10-50 ha użytków rolnych. W tych gospodarstwach znajdowało się odpowiednio: 83,3%, 77,6%, 87,6% i 84,1% ogólnej liczby wyżej wymienionych rodzajów maszyn.

W porównaniu z wynikami spisu z 2002 r. stwierdzono wzrost wyposażenia gospodarstw w opryskiwacze polowe (o 1,7%), których większość (85,8%) odnotowano w grupach gospodarstw o powierzchni od 7 do 50 ha użytków rolnych. Zmniejszeniu uległa natomiast liczba opryskiwaczy sadowniczych (o 25,2%). W czerwcu 2010 r. najwięcej tych maszyn (63,3% ogólnej ich liczby) stwierdzono w gospodarstwach posiadających 7-30 ha użytków rolnych.

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Powszechny Spis Rolny jest podstawowym źródłem danych o pracujących w gospodarstwach rolnych, które mogą być wykorzystywane w różnych celach:

- 1) dla dokonania oceny liczby pracujących w rolnictwie – jako sektora całej gospodarki narodowej. W tym ujęciu uwzględniono jedynie tę część pracujących, dla których praca w rolnictwie – przede wszystkim w rodzinnych gospodarstwach rolnych – była wyłącznym lub głównym zajęciem użytkownika i osób z nim mieszkających. Założeniem było, aby w ogólnej liczbie pracujących w gospodarce narodowej nie uwzględniać podwójnie osób mających więcej niż jedno miejsce pracy. W tym celu zastosowano kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej poszczególnych osób w określonym momencie czasu (ostatni tydzień czerwca 2010 r.). Zbiorowość pracujących stanowili również pracownicy najemni zatrudnieni na stałe w gospodarstwach indywidualnych oraz w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (określanych dalej jako „gospodarstwa osób prawnych”);
- 2) dla określenia liczby pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku (12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu – 30 czerwca 2010 r.).

Przedstawione w niniejszym Raporcie dane w osobach nie uwzględniają wkładu pracy dodatkowych kategorii pracujących w rolnictwie, takich jak pracownicy najemni dorywcy, pracownicy kontraktowi, pracujący w ramach pomocy sąsiedzkiej i inni, dla których z założenia wkład pracy uwzględniany jest wyłącznie w przeliczeniu na roczne jednostki pracy.

Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.

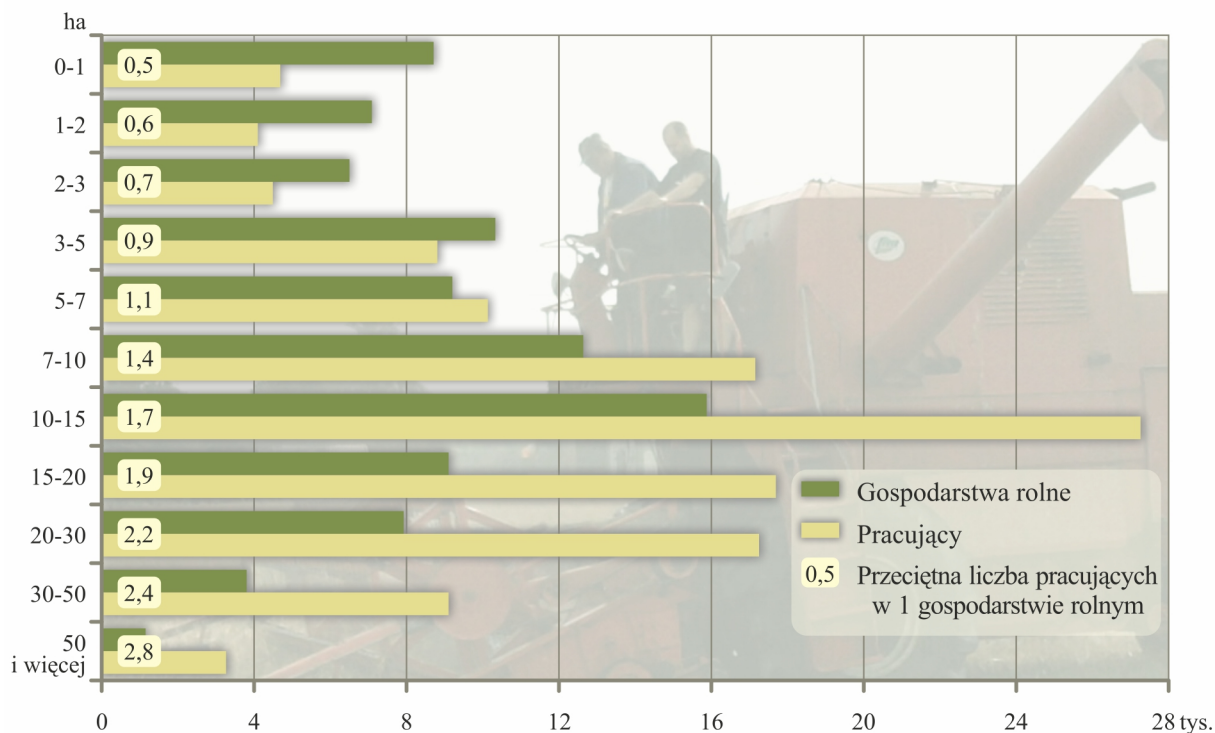
W województwie podlaskim w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych wynosiła 123,7 tys. osób, w tym zdecydowana większość (98,7% ogółu) to pracujący w gospodarstwach indywidualnych jako rodzinna siła robocza. Zatrudnieni na stałe pracownicy najemni stanowili niewielką zbiorowość, która obejmowała 0,9 tys. osób w gospodarstwach indywidualnych oraz 0,7 tys. osób w gospodarstwach osób prawnych.

We własnym rodzinnym gospodarstwie rolnym pracowało wyłącznie lub głównie 122,1 tys. osób, przy czym dla 110,7 tys. osób była to jedyna praca, a dla 11,4 tys. – praca główna. Przedstawione dane dotyczą wszystkich gospodarstw indywidualnych, bez względu na powierzchnię użytków rolnych i cel produkcji, pod warunkiem, że gospodarstwo prowadziło działalność rolniczą. Danych tych nie można porównywać wprost z wynikami z 2002 r., pochodzącymi z przeprowadzonych wówczas Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego. W 2010 r. przyjęto bowiem nieco inny sposób wyodrębniania populacji pracujących wyłącznie lub głównie w swoim rodzinnym gospodarstwie rolnym.¹

W czerwcu 2010 r. przeciętnie na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą przypadało 1,3 osoby pracującej wyłącznie lub głównie przy produkcji rolnej. Wskaźnik ten zwiększał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą i kształtował się na poziomie od 0,5 w gospodarstwach o powierzchni nieprzekraczającej 1 ha użytków rolnych do 2,8 w gospodarstwach o areale użytków rolnych 50 ha i więcej.

¹ W 2002 r. zbiorowość pracujących wyodrębniana była na podstawie łączonych informacji z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, prowadzonych jednocześnie. Konieczność sprostania wymogom obu spisów powodowała nieco odmienne podejście m.in. do ludności z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. W 2002 r. były to osoby tworzące wraz z użytkownikiem wspólne gospodarstwo domowe, natomiast w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 r. – osoby zamieszkałe z użytkownikiem. Ponadto w 2002 r. jednym z kryteriów zaliczania osób do pracujących w swoim gospodarstwie rolnym był cel produkcji.

**Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą
i pracujący wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach
według grup obszarowych użytków rolnych w czerwcu 2010 r.**

Na 100 ha powierzchni użytków rolnych (w gospodarstwach ogółem oraz prowadzących działalność rolniczą) przypadało przeciętnie 12 pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych (niezależnie od formy prawnej gospodarstwa). Najwyższą wartość omawianego wskaźnika – 89 osób – stwierdzono w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych do 1 ha, zaś najniższą w gospodarstwach posiadających co najmniej 50 ha użytków rolnych – gdzie wynosił on 2 osoby.

W czerwcu 2010 r. wśród pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych przeważali mężczyźni. Było ich 68,4 tys. (56,0% omawianej zbiorowości) wobec 53,7 tys. kobiet.

Pracujący w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

Inne ujęcie pracujących w gospodarstwach rolnych dotyczy osób wnoszących swój wkład pracy w wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób pracujących w rolnictwie jest z reguły znacznie większa niż analizowana powyżej, uwzględnia bowiem wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku każdej osoby, niezależnie czy praca w go-

spodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Ponadto w 2010 r. (inaczej niż w 2002 r.) w ramach tej zbiorowości uwzględniani byli także członkowie rodziny użytkownika wnoszący swój wkład pracy w ciągu roku, ale z nim niezamieszkujący bądź zamieszkujący, ale nietworzący wspólnego gospodarstwa domowego z użytkownikiem.

Zgodnie z opisaną metodologią, liczba członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego zaangażowanych w prace w rodzinnym gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy wynosiła 213,1 tys. osób, a po uwzględnieniu stałych pracowników najemnych – 214,0 tys. osób. Zbiorowość zaangażowanych w pracę we wszystkich gospodarstwach rolnych w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu osiągnęła poziom 214,7 tys. osób. W porównaniu z 2002 r. zmniejszeniu uległa liczba użytkowników i pracowników najemnych stałych w gospodarstwach indywidualnych, natomiast zwiększyła się liczba współmałżonków oraz pozostałych członków rodziny wnoszących swój wkład pracy w gospodarstwo rodzinne. Wzrosła także liczba pracowników najemnych zatrudnionych w gospodarstwach osób prawnych.

Tabl. 9. *Pracujący w gospodarstwach rolnych w ciągu roku*

L a t a	Ogółem	Gospodarstwa indywidualne				Gospodarstwa osób prawnych	
		rodzinna siła robocza				pracownicy najemni stali	
		razem	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny		
2002	199,7	197,7	95,8	50,7	51,3	1,3	0,6
2010^a	214,7	213,1	91,2	51,6	70,3	0,9	0,7

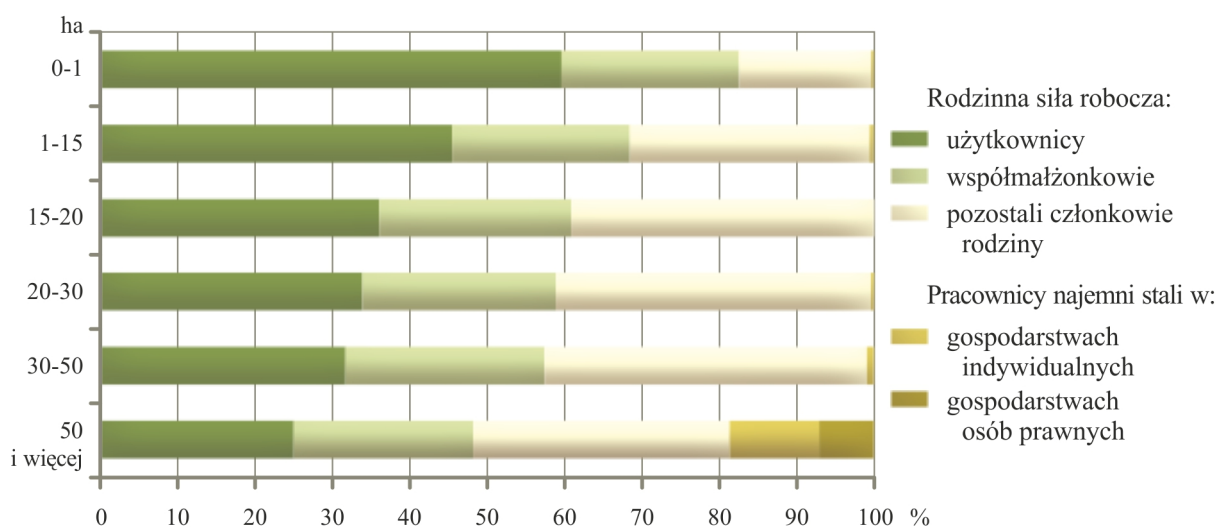
a Z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa indywidualnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

Struktura gospodarstw według powierzchni użytków rolnych, ich rozdrobnienie agrarne – szczególnie gospodarstw indywidualnych (rodzinnych) oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy, znajduje odzwierciedlenie w strukturze ludności wnoszącej jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku.

Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w województwie podlaskim wynosiła nieco ponad 10 ha. Gospodarstwa o powierzchni do 15 ha użytków rolnych stanowiły zdecydowaną większość, bo aż 78,8% ogólnej ich liczby. Pracowało w nich prawie 70% ogółu osób wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku.

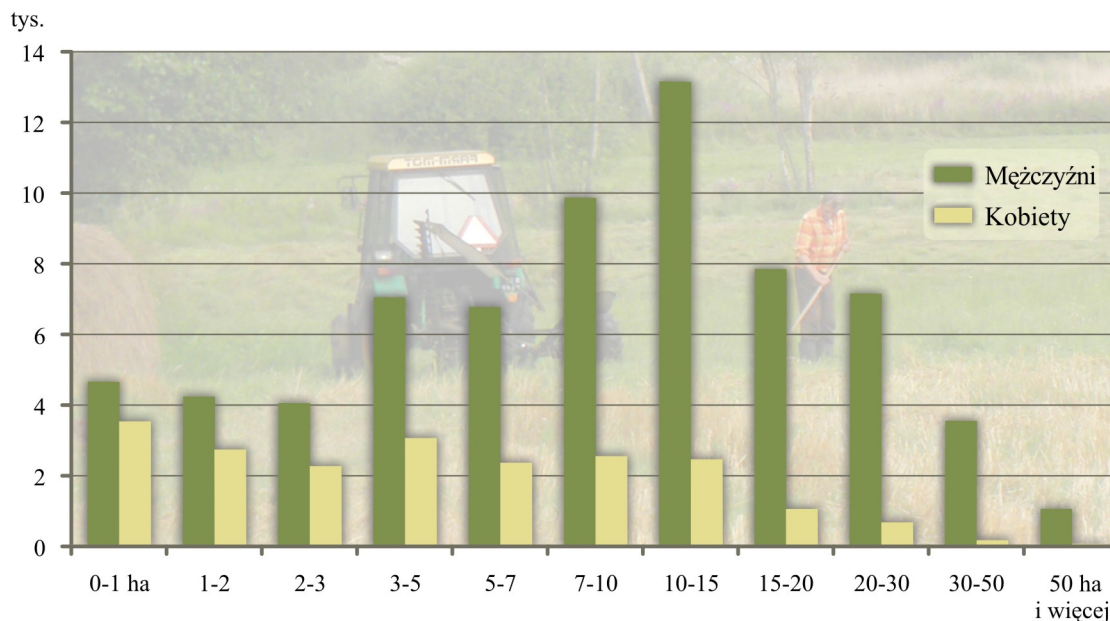
Wyniki ostatniego spisu rolnego potwierdzają, że w województwie podlaskim w gospodarstwach rolnych wykorzystana była przede wszystkim rodzinna siła robocza, która stanowiła aż 99,3% ogólnej liczby osób w nich pracujących. Była to przede wszystkim praca użytkownika, współmałżonka, ale także innych członków rodziny użytkownika. Dopiero w przypadku gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 100 ha i większych zaobserwowano wyraźne wsparcie w postaci zatrudniania pracowników najemnych (zarówno w gospodarstwach indywidualnych, jak i osób prawnych). Można przypuszczać, że zasoby w ramach własnej rodzinnej siły roboczej były w takich gospodarstwach niewystarczające lub też zatrudnienie za wynagrodzeniem osób spoza gospodarstwa było uzupełnieniem nie w pełni wykorzystywanej rodzinnej siły roboczej.

Struktura poszczególnych kategorii pracujących w ciągu roku w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

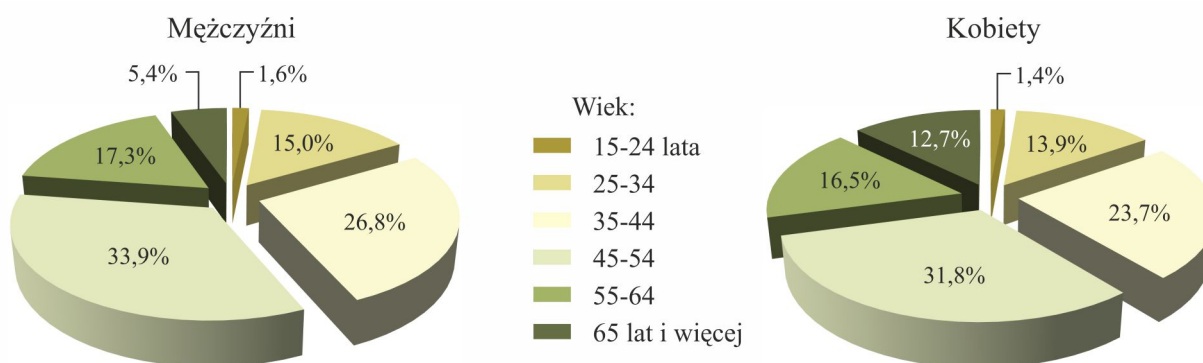
W ciągu roku poprzedzającego dzień referencyjny Powszechnego Spisu Rolnego 2010 w województwie podlaskim zanotowano 91,2 tys. użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w swoich gospodarstwach. Ponad 3/4 wśród nich stanowili mężczyźni. Kobiety, w porównaniu z mężczyznami, użytkowały mniejsze obszarowo gospodarstwa rolne.

Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w ciągu roku w swoich gospodarstwach według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Ponad połowa (57,6%) ogółu pracujących użytkowników gospodarstw indywidualnych to osoby w wieku powyżej 44 lat, a co osiemnasty pracujący użytkownik przekroczył 65 lat. Dane te świadczą o tym, że w województwie podlaskim gospodarstwa indywidualne prowadzone były przez osoby młodsze niż średnio w kraju. Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych według wieku była mniej korzystna w przypadku kobiet niż mężczyzn. Wśród pań użytkowników udział osób powyżej 44 roku życia osiągnął 61,0%, przy czym 31,8% było w wieku 45-54 lata, 16,5% znajdowało się w grupie wiekowej 55-64 lata, a 12,6% miało 65 lat i więcej. Dla mężczyzn odsetek ten ukształtował się na poziomie 56,6%, a w analogicznych grupach wieku wynosił odpowiednio: 33,9%, 17,3% i 5,4%.

Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w ciągu roku w swoich gospodarstwach według grup wieku i płci w 2010 r.

CZEŚĆ TABELARYCZNA

GOSPODARSTWA ROLNE

TABL. 1 (10). LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW I GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym prowadzące działalność rolniczą	

W TYSIĄCACH

OGÓŁEM	120,1	104,0	103,9	92,3
0 – 1 ha	20,2	18,0	18,0	8,7
Powyżej 1 ha	99,8	86,0	85,9	83,5
1 – 2 ha	13,3	8,1	8,1	7,1
2 – 3	7,5	7,1	7,1	6,5
3 – 5	11,1	10,8	10,8	10,3
5 – 7	10,1	9,4	9,4	9,2
7 – 10	14,4	12,7	12,7	12,6
10 – 15	19,1	15,9	15,9	15,8
15 – 20	11,1	9,1	9,1	9,1
20 – 30	8,9	7,9	7,9	7,9
30 – 50	3,6	3,8	3,8	3,8
50 – 100	0,6	0,9	0,9	0,9
100 ha i więcej	0,2	0,3	0,2	0,2

W ODSETKACH

OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0
0 – 1 ha	16,8	17,3	17,3	9,4
Powyżej 1 ha	83,2	82,7	82,7	90,6
1 – 2 ha	11,1	7,8	7,8	7,7
2 – 3	6,2	6,8	6,8	7,1
3 – 5	9,3	10,4	10,4	11,2
5 – 7	8,4	9,1	9,1	10,0
7 – 10	12,0	12,2	12,2	13,7
10 – 15	15,9	15,2	15,3	17,2
15 – 20	9,2	8,7	8,7	9,8
20 – 30	7,4	7,6	7,6	8,6
30 – 50	3,0	3,7	3,7	4,1
50 – 100	0,5	0,9	0,9	1,0
100 ha i więcej	0,2	0,3	0,2	0,2

TABL. 2 (11). LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG RODZAJU PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ I GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				niepro- wadzące działal- ności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwię- rzęcą	

W TYSIĄCACH

O G Ó Ł E M	2002	120,1	95,9	21,3	1,5	73,2	24,1
	2010	104,0	92,3	34,6	0,6	57,1	11,7
0 – 1 ha		18,0	8,7	6,5	0,4	1,8	9,3
1 – 2		8,1	7,1	5,5	0,0	1,6	1,0
2 – 3		7,1	6,5	4,6	0,0	1,8	0,6
3 – 5		10,8	10,3	6,0	0,0	4,2	0,5
5 – 7		9,4	9,2	3,9	0,0	5,3	0,2
7 – 10		12,7	12,6	3,8	0,0	8,8	0,1
10 – 15		15,9	15,8	2,6	0,0	13,2	0,1
15 – 20		9,1	9,1	0,8	0,0	8,2	0,0
20 – 30		7,9	7,9	0,4	0,0	7,5	0,0
30 – 50		3,8	3,8	0,2	0,0	3,6	0,0
50 – 100		0,9	0,9	0,1	–	0,8	0,0
100 ha i więcej		0,3	0,3	0,1	–	0,2	–

W ODSETKACH

O G Ó Ł E M	2002	100,0	79,9	17,7	1,2	61,0	20,1
	2010	100,0	88,7	33,3	0,6	54,8	11,3
0 – 1 ha		100,0	48,1	36,2	2,2	9,7	51,9
Powyżej 1 ha		100,0	97,2	32,7	0,2	64,3	2,8

TABL. 3 (12). ŚREDNIA POWIERZCHNIA UŻYTKÓW ROLNYCH
W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Ogółem	Gospodarstwa					niepro- wadzące działal- ności rolniczej
		prowadzące działalność rolniczą				produkcję roślinną i zwie- rzęcą	
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą			
w hektarach							
OGÓŁEM 2002 2010	9,58 10,19	11,29 11,38	5,31 5,86	1,20 2,81	13,23 14,83	2,76 0,78	
0 – 1 ha	0,29	0,46	0,48	0,05	0,48	0,14	
1 – 2	1,47	1,47	1,47	1,38	1,50	1,44	
2 – 3	2,46	2,46	2,45	2,50	2,46	2,45	
3 – 5	3,95	3,95	3,90	3,79	4,02	3,86	
5 – 7	5,97	5,97	5,91	5,89	6,02	5,89	
7 – 10	8,44	8,44	8,34	8,54	8,49	8,22	
10 – 15	12,24	12,24	11,97	12,58	12,30	11,70	
15 – 20	17,22	17,22	16,99	17,06	17,25	17,40	
20 – 30	24,07	24,07	23,76	23,27	24,09	23,24	
30 – 50	36,86	36,85	37,59	43,23	36,80	40,18	
50 – 100	64,44	64,45	69,86	–	63,76	60,27	
100 ha i więcej	287,79	287,79	335,98	–	260,90	–	

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

TABL. 4 (13). UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010	
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne	
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych

W TYSIĄCACH HEKTARÓW

Powierzchnia ogólna	1360,0	1277,1	1254,7	1237,7
Użytki rolne	1149,8	1059,8	1040,3	1035,0
w dobrej kulturze rolnej	1030,0	1013,1	1009,4
zasiewy	638,6	608,7	596,0	594,4
grunty ugorowane	99,3	11,8	11,4	11,0
sady	5,0	5,2	5,2	5,1
łąki trwałe	257,7	295,5	292,8	291,6
pastwiska trwałe	149,2	108,8	107,7	107,4
pozostałe	29,9	27,2	25,6
Lasy i grunty leśne	148,0	154,0	153,4	147,6
Pozostałe grunty	62,2	63,3	61,0	55,1

W ODSETKACH

Powierzchnia ogólna	100,0	100,0	100,0	100,0
Użytki rolne	84,5	83,0	82,9	83,6
w dobrej kulturze rolnej	80,7	80,7	81,6
zasiewy	46,9	47,7	47,5	48,0
grunty ugorowane	7,3	0,9	0,9	0,9
sady	0,4	0,4	0,4	0,4
łąki trwałe	18,9	23,1	23,3	23,6
pastwiska trwałe	11,0	8,6	8,6	8,7
pozostałe	2,3	2,2	2,0
Lasy i grunty leśne	10,9	12,1	12,2	11,9
Pozostałe grunty	4,6	4,9	4,9	4,5

TABL. 5 (14). **UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W 2010 R.**

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Po- wierz- chnia ogól- na	Użytki rolne								Lasy i grun- ty leśne	Pozo- stałe grunty
		razem	w dobrej kulturze rolnej						pozo- stałe		
			razem	zasio- wy	grunty ugoro- wane	sady	łąki	past- wiska			

W TYSIĄCACH HEKTARÓW

OGÓŁEM	1277,1	1059,8	1030,0	608,7	11,8	5,2	295,5	108,8	29,9	154,0	63,3
0 – 1 ha	17,0	5,3	3,7	1,6	0,4	0,1	1,3	0,3	1,6	5,8	6,0
1 – 2	17,7	11,9	10,0	5,0	0,7	0,1	3,6	0,6	1,9	4,0	1,8
2 – 3	24,2	17,4	15,1	8,4	0,8	0,1	4,9	0,8	2,2	4,9	2,0
3 – 5	56,9	42,6	39,1	23,0	1,5	0,3	11,9	2,4	3,5	10,2	4,0
5 – 7	72,4	56,2	53,2	32,0	1,4	0,3	15,7	3,8	3,0	11,8	4,5
7 – 10	133,4	107,3	103,9	63,1	1,6	0,4	29,9	9,0	3,4	19,0	7,1
10 – 15	235,5	194,2	190,5	112,0	1,7	0,7	55,2	21,0	3,6	30,1	11,2
15 – 20	185,1	156,1	153,7	88,1	0,9	0,5	44,7	19,4	2,5	21,5	7,4
20 – 30	223,0	190,9	188,5	104,5	0,9	0,5	57,6	24,9	2,5	24,2	7,9
30 – 50	160,6	141,3	139,4	78,8	0,5	0,4	42,6	17,1	1,9	14,6	4,7
50 – 100	66,0	59,5	58,8	35,0	0,4	0,3	17,3	5,8	0,7	4,7	1,9
100 ha i więcej	85,1	77,1	74,1	57,1	0,9	1,4	10,9	3,7	3,1	3,3	4,7

W ODSETKACH

OGÓŁEM	100,0	83,0	80,7	47,7	0,9	0,4	23,1	8,6	2,3	12,0	5,0
0 – 1 ha	100,0	30,9	21,6	9,6	2,2	0,7	7,5	1,6	9,3	34,1	35,0
Powyżej 1 ha	100,0	83,7	81,5	48,2	0,9	0,4	23,4	8,6	2,2	11,8	4,5

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

TABL. 6 (15). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych	

W TYSIĄCACH HEKTARÓW

OGÓŁEM	638,6	608,7	596,0	594,4
Zboża ogółem	512,4	466,4	457,0	456,3
w tym podstawowe	505,9	265,4	258,0	257,6
Strączkowe jadalne	0,2	0,5	0,5	0,5
Przemysłowe	9,3	9,5	7,4	7,4
w tym:				
rzepak i rzepik	1,8	8,3	6,4	6,4
buraki cukrowe	6,5	0,3	0,2	0,2
Ziemniaki ^a	56,5	17,4	17,3	17,0
Pastewne	52,8	107,6	106,6	106,5
Pozostałe	7,3	7,3	7,2	6,6
w tym warzywa ^a	3,6	1,4	1,4	1,4

W ODSETKACH

OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0
Zboża ogółem	80,2	76,6	76,7	76,8
w tym podstawowe	79,2	43,6	43,3	43,3
Strączkowe jadalne	0,0	0,1	0,1	0,1
Przemysłowe	1,5	1,6	1,2	1,2
w tym:				
rzepak i rzepik	0,3	1,4	1,1	1,1
buraki cukrowe	1,0	0,0	0,0	0,0
Ziemniaki ^a	8,9	2,9	2,9	2,9
Pastewne	8,3	17,6	17,9	17,9
Pozostałe	1,1	1,2	1,2	1,1
w tym warzywa ^a	0,6	0,2	0,2	0,2

^a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

TABL. 7 (16). **POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W 2010 R.**

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Ogółem	W tym					
		zboża		strącz- kowe jadalne	przemy- słowe	ziem- niaki ^a	pastewne
		ogółem	w tym podsta- wowe				

W TYSIĄCACH HEKTARÓW

O G Ó Ł E M	608,7	466,4	265,4	0,5	9,5	17,4	107,6
0 – 1 ha	1,6	0,7	0,4	0,0	0,0	0,3	0,1
1 – 2	5,0	3,9	2,3	0,0	0,1	0,3	0,5
2 – 3	8,4	6,8	4,0	0,0	0,1	0,4	0,8
3 – 5	23,0	19,0	10,7	0,0	0,2	1,0	2,2
5 – 7	32,0	27,0	15,3	0,0	0,3	1,3	2,9
7 – 10	63,1	52,2	29,5	0,0	0,5	2,3	7,3
10 – 15	112,0	90,2	48,6	0,1	0,8	3,7	16,0
15 – 20	88,1	67,9	35,4	0,1	0,6	2,6	16,4
20 – 30	104,5	77,5	39,9	0,1	0,7	2,6	23,1
30 – 50	78,8	55,7	30,2	0,0	0,9	1,5	20,3
50 – 100	35,0	23,2	14,1	0,1	0,8	0,5	10,2
100 ha i więcej	57,1	42,1	35,1	0,2	4,5	1,0	7,9

W ODSETKACH

O G Ó Ł E M	100,0	76,6	43,6	0,1	1,6	2,9	17,6
0 – 1 ha	100,0	42,9	21,6	0,5	0,3	15,8	5,7
Powyżej 1 ha	100,0	76,7	43,7	0,1	1,6	2,8	17,7

^a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

TABL. 8 (17). ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych	

W TYSIĄCACH SZTUK

Bydło	688,4	879,0	876,9	876,3
w tym krowy	375,8	457,4	456,5	456,2
Trzoda chlewna	922,3	552,5	534,0	533,0
w tym lochy	92,4	51,8	49,9	49,7
Owce	22,1	22,1	.	.
Konie	23,8	20,2	20,1	19,4
Kozy	4,5	2,5	2,5	2,3
Króliki	25,6	15,0	15,0	13,8
Drób ogółem	6178,5	8411,1	7477,1	7204,2

OBSADA NA 100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH w szt.

Bydło	59,9	82,9	82,7	82,7
w tym krowy	32,7	43,2	43,1	43,0
Trzoda chlewna	80,2	52,1	50,4	50,3
w tym lochy	8,0	4,9	4,7	4,7
Owce	1,9	2,1	.	.
Konie	2,1	1,9	1,9	1,8
Kozy	0,4	0,2	0,2	0,2
Króliki	2,2	1,4	1,4	1,3
Drób ogółem	450,4	793,6	705,5	679,7

TABL. 9 (18). **ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W 2010 R.**

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie	Drób ogółem
--	-------	-------------------	------	-------	-------------

W TYSIĄCACH SZTUK

OGÓŁEM	879,0	552,5	22,1	20,2	8411,1
0 – 1 ha	0,6	1,2	0,2	0,8	301,0
1 – 2	1,0	2,0	0,2	0,3	190,5
2 – 3	2,1	3,8	0,5	0,5	339,6
3 – 5	8,5	13,1	0,8	1,3	966,6
5 – 7	18,2	22,6	1,3	1,5	565,2
7 – 10	56,5	56,6	1,2	2,6	582,8
10 – 15	161,6	105,1	2,9	4,4	1181,0
15 – 20	164,1	80,2	4,2	2,9	524,6
20 – 30	223,4	99,9	4,9	3,1	945,4
30 – 50	165,2	89,1	3,7	1,7	636,1
50 – 100	58,3	42,7	1,0	0,6	646,3
100 ha i więcej	19,5	36,1	1,2	0,5	1532,0

OBSADA NA 100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH w szt.

OGÓŁEM	82,9	52,1	2,1	1,9	793,6
0 – 1 ha	0,1	0,1	0,0	0,1	28,4
Powyżej 1 ha	82,9	52,0	2,1	1,8	765,2

CIĄGNIKI I MASZyny ROLNICZE

TABL. 10 (19). CIĄGNIKI I MASZyny ROLNICZE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych	

W TYSIĄCACH SZTUK

Ciągniki	87,2	102,3	102,0	101,0
o mocy:				
do 15 kW	1,6	1,3	1,3	1,3
15 do 25	23,0	32,2	32,1	31,6
25 do 40	28,3	27,5	27,4	27,1
40 do 60	26,8	26,4	26,3	26,2
60 do 100	6,5	13,7	13,6	13,6
100 kW i więcej	1,1	1,3	1,2	1,2
Kombajny zbożowe	8,4	10,7	10,6	10,6
Kombajny buraczane	0,6	0,3	0,3	0,3
Kombajny ziemniaczane	6,0	3,8	3,8	3,8
Silosokombajny	1,8	1,7	1,7	1,7
Opryskiwacze polowe	32,6	33,2	33,1	33,0
Opryskiwacze sadownicze	0,8	0,6	0,6	0,6

W ODSETKACH

Ciągniki	100,0	100,0	100,0	100,0
o mocy:				
do 15 kW	1,8	1,3	1,3	1,2
15 do 25	26,3	31,4	31,5	31,2
25 do 40	32,4	26,9	26,8	26,9
40 do 60	30,7	25,8	25,8	26,0
60 do 100	7,5	13,4	13,4	13,5
100 kW i więcej	1,3	1,2	1,2	1,2

TABL. 11 (20). **CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH**

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Ciągniki	Kombajny			Siloso- kombajny	Oprys- kiwacze polowe	Oprys- kiwacze sadow- nicze
		zbożowe	bura- czane	ziemnia- czane			

W TYSIĄCACH SZTUK

O G Ó Ł E M	2002	87,2	8,4	0,6	6,0	1,8	32,6	0,8
	2010	102,3	10,7	0,3	3,8	1,7	33,2	0,6
0 – 1 ha		0,9	0,0	–	0,0	–	0,1	0,0
1 – 2		1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
2 – 3		2,1	0,1	–	0,0	0,0	0,3	0,0
3 – 5		5,4	0,1	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0
5 – 7		7,0	0,2	0,0	0,1	0,0	2,0	0,1
7 – 10		12,8	0,6	0,0	0,2	0,0	4,5	0,1
10 – 15		22,2	1,9	0,0	0,8	0,2	8,4	0,1
15 – 20		16,8	2,1	0,1	0,8	0,3	6,1	0,1
20 – 30		18,5	2,9	0,1	1,1	0,5	6,1	0,1
30 – 50		11,0	2,0	0,1	0,7	0,4	3,3	0,0
50 – 100		3,0	0,6	0,0	0,1	0,2	0,8	0,0
100 ha i więcej		1,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0

NA 100 GOSPODARSTW w szt.

O G Ó Ł E M	2002	72,7	7,0	0,5	5,0	1,5	27,2	0,7
	2010	98,4	10,3	0,3	3,7	1,6	31,9	0,6
0 – 1 ha		0,9	0,0	–	0,0	–	0,1	0,0
Powyżej 1 ha		97,5	10,3	0,3	3,7	1,6	31,8	0,6

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

TABL. 12 (21). PRACUJĄCY WYŁĄCZNIE LUB GŁÓWNIEM W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W CZERWCU 2010 R.

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Ogółem	Gospodarstwa indywidualne			pracownicy najemni stali	Gospo- darstwa osób prawnych
		pracujący w swoim gospodarstwie rolnym				
		razem	wyłącznie	głównie		

W TYSIĄCACH OSÓB

O G Ó Ł E M	123,7	122,1	110,7	11,4	0,9	0,7
0 – 1 ha	4,7	4,6	4,1	0,6	0,0	0,0
1 – 2	4,1	4,0	3,5	0,6	0,0	0,0
2 – 3	4,5	4,5	3,7	0,8	0,0	0,0
3 – 5	8,8	8,8	7,5	1,3	0,1	0,0
5 – 7	10,1	10,1	8,9	1,2	0,1	0,0
7 – 10	17,1	17,1	15,2	1,9	0,1	0,0
10 – 15	27,1	26,8	24,4	2,4	0,1	0,2
15 – 20	17,6	17,6	16,4	1,2	0,0	0,0
20 – 30	17,2	17,1	16,2	1,0	0,1	0,0
30 – 50	9,1	9,0	8,6	0,4	0,1	0,0
50 – 100	2,2	2,2	2,0	0,1	0,1	0,0
100 ha i więcej	1,1	0,4	0,3	0,0	0,4	0,3

W ODSETKACH

O G Ó Ł E M	100,0	98,7	89,5	9,2	0,7	0,6
0 – 1 ha	100,0	99,2	87,2	12,0	0,3	0,5
Powyżej 1 ha	100,0	98,7	89,6	9,1	0,7	0,6

TABL. 13 (22). **UŻYTKOWNICY GOSPODARSTW INDYWIDUALNYCH
PRACUJĄCY W CIĄGU ROKU W SWOIM GOSPODARSTWIE
ROLNYM W 2010 R.**

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Ogółem	W wieku					
		poniżej 25 lat	25-34	35-44	45-54	55-64	65 lat i więcej
	w tysiącach osób						

OGÓŁEM

OGÓŁEM	91,2	1,4	13,4	23,8	30,4	15,7	6,5
0 – 1 ha	8,3	0,1	0,8	1,3	2,2	2,1	1,9
1 – 2	7,0	0,1	0,7	1,5	2,1	1,5	1,1
2 – 3	6,4	0,1	0,7	1,5	2,1	1,3	0,7
3 – 5	10,2	0,1	1,3	2,6	3,3	1,9	0,9
5 – 7	9,1	0,1	1,3	2,4	3,2	1,5	0,6
7 – 10	12,5	0,2	2,0	3,4	4,3	1,9	0,6
10 – 15	15,7	0,4	2,7	4,5	5,4	2,4	0,4
15 – 20	9,0	0,2	1,7	2,6	3,1	1,3	0,2
20 – 30	7,9	0,2	1,4	2,4	2,8	1,0	0,1
30 – 50	3,8	0,1	0,7	1,2	1,4	0,4	0,0
50 – 100	0,9	0,0	0,2	0,3	0,3	0,1	0,0
100 ha i więcej	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0

w tym KOBIECY

OGÓŁEM	21,3	0,3	3,0	5,1	6,8	3,5	2,7
0 – 1 ha	3,6	0,0	0,3	0,5	1,0	0,7	1,0
1 – 2	2,8	0,0	0,3	0,6	0,8	0,6	0,5
2 – 3	2,3	0,0	0,2	0,6	0,7	0,4	0,3
3 – 5	3,1	0,0	0,4	0,8	1,0	0,5	0,3
5 – 7	2,4	0,0	0,3	0,6	0,8	0,4	0,2
7 – 10	2,6	0,1	0,4	0,7	0,9	0,3	0,2
10 – 15	2,5	0,1	0,5	0,7	0,8	0,3	0,1
15 – 20	1,1	0,0	0,3	0,3	0,4	0,1	0,0
20 – 30	0,7	0,0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0
30 – 50	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
50 – 100	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	–
100 ha i więcej	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	–

TABL. 14 (23). **PRACUJĄCY^a W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W CIĄGU ROKU WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH**

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Ogółem	Gospodarstwa indywidualne				pracownicy najemni stali	Gospo- darstwa osób prawnych
		rodzinna siła robocza					
		razem	użytkow- nicy	współ- małżon- kowie	pozostali człon- kowie rodziny		

W TYSIĄCACH OSÓB

OGÓŁEM	2002	199,7	197,7	95,8	50,7	51,3	1,3	0,6
	2010	214,7	213,1	91,2	51,6	70,3	0,9	0,7
0 – 1 ha		14,0	13,9	8,3	3,2	2,4	0,0	0,0
1 – 2		12,6	12,5	7,0	3,1	2,4	0,0	0,0
2 – 3		12,2	12,1	6,4	3,0	2,7	0,0	0,0
3 – 5		20,8	20,7	10,2	5,0	5,5	0,1	0,0
5 – 7		20,1	20,1	9,1	4,8	6,2	0,1	0,0
7 – 10		29,5	29,5	12,5	7,0	10,0	0,1	0,0
10 – 15		40,8	40,5	15,7	9,5	15,3	0,1	0,2
15 – 20		25,0	25,0	9,0	6,2	9,8	0,0	0,0
20 – 30		23,4	23,3	7,9	5,8	9,5	0,1	0,0
30 – 50		12,0	11,9	3,8	3,1	5,0	0,1	0,0
50 – 100		3,0	2,9	0,9	0,8	1,3	0,1	0,0
100 ha i więcej		1,3	0,6	0,2	0,2	0,2	0,4	0,3

W ODSETKACH

OGÓŁEM	2002	100,0	99,0	48,0	25,4	25,6	0,7	0,3
	2010	100,0	99,3	42,5	24,1	32,7	0,4	0,3
0 – 1 ha		100,0	99,7	59,6	23,1	17,0	0,1	0,2
Powyżej 1 ha		100,0	99,2	41,3	24,1	33,8	0,5	0,3

^a W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa indywidualnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy:

- mieszkali z użytkownikiem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego,
- nie mieszkali z użytkownikiem.